

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Mellan hopp och förtvivlan

*En rättslig studie om socialnämndens utredningsförfarande i ärende om
ensamkommande barn*

Socionomprogrammet
C-uppsats

Författare: Natella Shakarishvili
Anna Davani

Handledare: Gustav Svensson

Förord:

Vi vill tacka vår handledare, Gustav Svensson, för goda råd och nyttiga synpunkter under uppsatsens skrivande. Stor tack till Kerstin Isakson för hennes hjälp med hänvisning till våra intervjupersoner. Vi vill också tacka alla socialsekreterare, som ställde upp för intervjuer, för deras medverkan med kunskap och erfarenhet. Till sist hyser vi förhoppningar om att väcka läsarens intresse och nyfikenhet till uppsatsens ämne.

Göteborg december 2008

ABSTRACT

Titel: ”Mellan hopp och förtvivlan”

Författare: Anna Davani och Natella Shakarishvili

Keywords: Unaccompanied children, social authorities` investigation process, legal rules

The purpose of our research is to explore the investigation process of the cases of unaccompanied children by the social authorities. We present both national and international legal documents which are of importance to subject we have chosen. We also aim to study how these are put into practice by social authorities. This can help us to identify the problems and shortcomings in social authorities` practices in dealing with unaccompanied children`s cases. In order to achieve the best result in our research the qualitative method was used. This was based partly on qualitative interviews and on thorough examination of existing laws and regulations.

Unlike international legal documents where issues of unaccompanied children addressed directly, the corresponding national Swedish rule system doesn`t regard and recognize the unaccompanied children as a specified group. The study has shown the necessity of general guidelines to be put in place to regulate procedures on how to deal with unaccompanied children for all Swedish municipalities.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Syfte och frågeställningar	3
1.3 Avgränsningar	4
1.4 Kort om metoden	4
1.5 Statens vs kommunernas ansvarsfördelning i enlighet med Lagen om mottagande av asylsökande med fl.	5
1.6 Disposition.....	6
2. Metod	7
2.1 Val av metod.....	7
2.2 Val av empiri	8
2.3 Genomförande	8
2.4 Bearbetning av material.....	8
2.5 Validitet	9
2.6 Etiska överväganden.....	9
3. Internationellt perspektiv	10
3.1 FN:s konvention om barnets rättigheter	10
3.1.a Konventionsstaternas rapportskyldighet till FN:s barnrättskommitté	11
3.2 UNHCR:s riktlinjer för mottagande av ensamkommande barn	12
3.3 FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar om ensamkommande barn	12
3.4 Sammanfattning av Sveriges internationella åtaganden	14
4. Nationellt perspektiv	15
4.1 Barnets bästa.....	15
4.2 Barnets rätt att komma till tals.....	15
4.3 Kommunernas ansvar och barnets rätt till bistånd	16
4.4 Målinriktade bestämmelser för barn och unga	16
4.5 Socialnämndens ansvar för barnets boendeplacering	16
4.6 Särskilda bestämmelser om mottagande av barn.....	17
4.7 Regler om handläggning av barnavårdsärenden.....	19
4.8 Socialstyrelsens föreskrifter för ärendehandläggning	19
4.9 Barn och unga i socialtjänsten	20
4.10 Ensamkommande barns utredningssärdrag	20
4.11 BBIC-konceptet	21
4.12 Personalens kompetens vid handläggning av barnavårdsärenden	22
4.13 Sammanfattning av nationellt regelverk.....	23
5. Redovisning av det empiriska materialet	24
5.1 Våra informanter	24
5.2 Intervjuer	25
6. Analys	30
6.1 Reflektioner kring nuvarande regelverk	30
6.2 Svårigheter i utredningsarbete	30
6.3 Brister vid handläggning av ensamkommande barns ärenden	31
7. Sammanfattning och avslutande synpunkter	35
Källförteckning	36

Bilaga 1 – Intervjuguide

1 Inledning

1.1. Bakgrund

De senaste åren har antalet barn som kommer utan medföljande vårdnadshavare till Sverige, s.k. ensamkommande barn, successivt ökat. De flesta av dessa barn är medborgare i Irak, Afghanistan och Somalia. Varför flyr barnen sina hemländer? Krig, förföljelse av politiska, etniska eller religiösa skäl, separation från föräldrar i hemlandet på grund av föräldrarnas död, sjukdom eller försvinnande, fattigdom, människohandel och tortyr utgör de vanligaste orsakerna bakom dessa barns flykt.¹ Alltså utgör flykten den yttersta utvägen för dessa utsatta barn.

I Migrationsverkets statistiska rapport ”Aktuellt om ensamkommande barn och ungdomar” redovisas att totalt 1264 barn kom till Sverige under år 2007.² De senaste siffrorna pekar på att antalet av de ensamkommande barnen förväntas stiga detta år i och med att det redan har anlänt 1210 barn. Enligt Migrationsverkets prognos kommer 1400 ensamkommande barn och ungdomar att söka skydd och asyl i Sverige år 2008.

I och med att barnen kommer till ett helt främmande land utan vårdnadshavare och med traumatiska upplevelser i bagaget tillhör de den mest utsatta och sårbara gruppen av barn i samhället. Dessa barn löper dessutom risk att bli negligerade eller att konfronteras med ett känslomässigt oengagerat bemötande av personer i det nya sociala nätverket. Majoriteten av dessa barn uppvisar tecken på psykisk ohälsa i form av sömnsvårigheter, ängslan, aggressionsutbrott, koncentrationssvårigheter, depressioner och suicidförsök.³ Monica Brendler-Lindqvist konstaterar i sin rapport att det är oklart huruvida det är traumatiska upplevelser från barnens förflutna eller om det är negativa följder av den påfrestande ovissheten i det nya landet som är bakomliggande orsaker för flyktningbarnens hälsoproblematik. Perioden vid ankomsten och mottagandet i Sverige anses vara den mest kritiska för de ensamkommande barnen genom att de befinner sig i en desorienteringsfas i mötet med ett främmande land med allt vad det innebär.⁴

En av de viktigaste faktorerna, som föranledde ändringar i Lagen om mottagande av asylsökande med flera (LMA), var renodling och klargörande av MIV:s och kommunernas roller. Lagen innehåller bl.a. särskilda bestämmelser om mottagande av barn under 18 år som vid ankomsten till Sverige är skilda från båda sina föräldrar eller från någon annan vuxen person.⁵ Lagändringen syftade till att främja barnets rättssäkerhet genom att socialtjänstens utredning av barnets behov av boende och omvårdnad samt MIV:s asylutredning blev autonoma i förhållande till varandra. En annan faktor var att det sociala omvårdnadssystemet så långt som möjligt skulle vara tillgängligt på lika villkor för alla barn i Sverige oavsett deras medborgarskap genom att de ensamkommande asylsökande barnen också fick tillhöra kommunernas ansvarsområde.⁶

Den senaste ändringen i LMA resulterade i en förändring av ansvarsfördelningen mellan stat och kommuner, nämligen mellan Migrationsverket och socialnämnden. De ensamkommande barnens behov vad gäller boende och omvårdnad blev nu

¹ Wendy, 2000.

² http://www.migrationsverket.se/pdf/iler/kommuner/aktuellt_barn.pdf, 2008-11-15.

³ Brendler-Lindqvist, 2004.

⁴ aa

⁵ LMA 1 §

⁶ Proposition 2005/06:46

kommunernas ansvar medan Migrationsverket behöll skyldigheten att pröva barnens asylärenden samt att handlägga ekonomiskt bistånd och frågor om barnens återvändande. Dock kvarstår det övergripande ansvaret hos Migrationsverket för barnens boendeplacering i och med att det åläggs MIV att teckna överenskommelser med kommuner om mottagande av ensamkommande barn.⁷ I Socialnämndens uppgift ingår bl.a. att utreda och kartlägga barnets behov av omvårdnad och boende samt att besluta om de olika nödvändiga insatserna. Det finns tre olika alternativ vad det gäller placeringar av dessa barn, nämligen gruppboende (HVB-hem), familjehem eller privatplacering, det vill säga placering hos anhöriga.

I Rädda Barnens rapport från 2008, där fem olika kommuners agerande granskas, framkommer bl.a. att utredningar av de ensamkommande barnen brister i omfattning och kvalitet vad gäller ärendehandläggning i jämförelse med motsvarande barnavårdsutredningar av svenska barn. Vidare framgår ur rapporten att i olika kommuner utförs barnavårdsutredningar av de ensamkommande barnen på olikartade sätt. Det skiljer sig exempelvis i vilket skede man väljer att påbörja utredning, direkt efter Migrationsverkets upplysningar om barnets ankomst eller först efter att barnet beviljats permanent uppehållstillstånd (PUT), vilket i sig, som det påstås i rapporten, är helt oacceptabelt.⁸ Enligt Rädda barnens rapport nöjer sig vissa kommuner med förenklade initiala utredningar av ensamkommande flyktingbarn.

Privatplacering hos släktingar, så kallat eget boende (ebo), är en av de mest vanliga boendeformerna för dessa barn. Trots att antalet ebo-placeringar når upp till 50 procent utav placeringsformerna så saknas det klara och tydliga regler, där grundliga initiala utredningar av ebo-barn skulle föreskrivas. Dessa regler skulle kunna avhjälpa risken att barnet hamnar i en opassande miljö. I och med att en del av dessa emigrerade familjer själva ställs inför en rad problem i det nya landet. Dessa problem handlar oftast om begränsade materiella resurser, trångboddhet och dessutom har dessa familjer knappt hunnit integrera sig i svenska samhället.⁹

Socialstyrelsens rekommendationer, med fastställda handläggningsrutiner av de ensamkommande barnens ärenden riktade till alla berörda kommuner, anses av Rädda Barnen som den nödvändiga lösningen för att undanröja brister i nuvarande utredningsförfarande.¹⁰

⁷Migrationsverket, Socialstyrelsen, Sveriges Kommuner och Landsting. 2008 , Ett gemensamt ansvar för ensamkommande barn och ungdomar.

⁸ Rädda Barnen, 2008

⁹ aa

¹⁰ aa

1.2. Syfte och frågeställningar

Uppsatsen syftar till att undersöka socialnämndens utredningsförfarande i de ensamkommande barnens ärenden. Vårt intresse riktas till att belysa hur de ensamkommande barnens speciella behov av boende och omvårdnad tillvaratas i socialsekreterarnas utredningsarbete mot bakgrund av gällande nationellt regelverk. De internationella dokumenten återges i mån av deras relevans för uppsatsens tema. Vidare undersöker vi eventuella tillkortakommanden i dagens regelverk med avseende på ensamkommande barns ärendehandläggning.

1. Hur ser regelsystemet ut i dagsläget– internationellt och framförallt även nationellt? Med hjälp av det nationella regelsystemet vill vi tydliggöra socialnämndens uppdrag gällande barnavårdsärenden, medan de internationella rättsliga handlingar återger världssamfundets syn på barn vilka är vägledande såväl för Sverige som för andra konventionsstater vid mottagande och arbete med ensamkommande barns ärenden.
2. Vilka eventuella svårigheter stöter socialsekreterarna på under utredningsförfarandet?
3. Vilka eventuella brister finns vid handläggningen av ensamkommande barns ärenden mot bakgrund av gällande på området lagar, föreskrifter och allmänna råd?

1.3 Avgränsningar

Uppsatsens huvudfokus ligger på att undersöka hur socialnämnderna sköter de ensamkommande barnens ärenden med stöd av socialtjänstlagen samt övriga regler gällande på detta område. Dessutom gör vi ett försök att kartlägga det existerande regelverket för socialnämndens handläggning av de ensamkommande barnens ärenden. I undersökningen inriktar vi oss på att analysera hur regelsystemet i synnerhet SoL och socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd är lämpade för att utgöra en grund för handläggning av de ensamkommande barnens ärenden med tanke på deras särställning.

Som framgår av syfte och frågeställningar begränsar vi oss till att studera socialnämndens uppdrag vad gäller ensamkommande barn. Således bortser vi från de andra berörda myndigheternas ansvar i denna fråga.

Av speciellt intresse för vårt arbete är de kommuner som nyss har påbörjat mottagandet av de ensamkommande barnen samt de kommuner som redan har mottagningserfarenhet. Med detta undersöker vi hur de ovannämnda kommunerna lägger upp utrednings- och uppföljningsarbete i praktiken. Här är det av stor vikt att kunna spåra upp de professionellas uppfattning av eventuellt förekommande brister och svårigheter i utredningsarbete.

Vi undersöker utredningsförfarandet med accent på den nationella lagstiftningen och redogör endast för de internationella dokument, där det återfinns för ämnet viktiga basala principer.

Uppsatsens undersökningsfokus ligger på den gruppen av barn som ännu inte beviljats uppehållstillstånd i Sverige och därmed befinner sig i en mottagandefas. Detta är en annan avgränsning i arbetet. Vidare kommer vi att koncentrera oss på utredningar vilka ligger till grund för kartläggning av barnets behov av omvårdnad och boende. Därmed ligger familjhemsutredningar utanför uppsatsens ramar.

1.4. Kort om metoden

Rättsdogmatik samt rättssociologisk intervju utgör den metodiska basen i denna studie. Den rättsdogmatiska metoden åsyftar djupare undersökning av rättsliga källor som är relevanta för uppsatsens ämne. Uppsatsen innehåller två huvuddelar, nämligen den beskrivande samt den analytiska. Den rättsdogmatiska metoden tillämpas i arbetets beskrivande del.

Uppsatsens analytiska del bygger på intervjuer d.v.s. rättssociologisk arbetsmetod. Den rättssociologiska intervjumetoden möjliggör också bearbetning och analys av vårt empiriska material mot bakgrund av de rättsliga dokument som tas upp i den beskrivande delen. Här fokuserar vi oss på hur regelverket tillämpas av socialsekreterarna i praktiken. Mer om uppsatsens metod återfinns i metodkapitlet.

1.5-Statens vs kommunernas ansvarsfördelning i enlighet med Lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande med flera (LMA)

Migrationsverket ansvarar för att:¹¹

- Pröva barnets ansökan om asyl och utföra asylutredningar.
- Sluta avtal med kommunerna om mottagande av ensamkommande asylsökande barn.
- Anvisa nyanlända barn till en kommun för boendeplacering.
- Ha ett huvudansvar för beredskap och kapacitet för mottagande av ensamkommande asylsökande barn med fokus på mottagningsplatser i kommunerna.
- Administrera och ersätta kostnader till kommuner.

Kommunen ansvarar för att:¹²

- Kartlägga och utreda barnets behov som utmynnas i beslut om lämplig boendeplacering samt eventuella insatser. Detta kompletteras med en utredning om familjhems lämplighet för att ta emot barnet.
- Anordna skolundervisning för barnet.
- Vidare ansvara för nödvändiga insatser och för barnets integration i samhället efter beviljat uppehållstillstånd.

¹¹ www.migrationsverket.se 2008-11-22, Ett gemensamt ansvar för ensamkommande barn och ungdomar.

¹² aa

1.6. Disposition

I uppsatsens inledningskapitel anges studiens bakgrund, syfte, uppsatsens frågeställningar samt avgränsningar. Vidare hittar man kort beskrivning av metoder som används i detta arbete. Statens vs kommunernas ansvarsfördelning i enlighet med ändringar i LMA presenteras också i detta kapitel.

Efter inledningen följer metodkapitel. Detta kapitel kommer att behandla följande frågor: val av metod, val av empiri, intervjugenomförande och bearbetning av det empiriska materialet. Etiska överväganden samt frågan om materialets validitet kommer också att diskuteras i detta kapitel.

I det tredje kapitlet återges det internationella perspektivet på barnpolitiskt område, vilket är av betydelse för detta forskningsarbete. Där hittar man bland annat beskrivning av FN:s barnkonventions huvudprinciper, FN:s flyktingkommissariats riktlinjer för mottagandet av ensamkommande barn. Kapitlet avslutas med sammanfattning av internationella krav med avseende på konventionsstaternas mottagande av ensamkommande flyktingbarn.

Det nationella perspektivet skildras i det nästkommande fjärde kapitlet. Detta kapitel belyser de nationella rättsliga källor, som är relevanta för ämnet, i synnerhet socialtjänstlagen samt Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd. I likhet med kapitel tre avslutas detta kapitel med sammanfattning av lagar, föreskrifter samt rekommendationer avseende handläggningen av barnavårdsärenden.

I uppsatsens tredje och fjärde kapitel besvaras frågan om hur det internationella/nationella regelsystemet ser ut för socialnämndens handläggning av barnavårdsärenden och i synnerhet de ensamkommande barnens ärenden vad gäller dessa barns speciella behov av boende och omvårdnad i dagsläget.

I det femte kapitlet kommer en redovisning av det empiriska materialet att presenteras. Där hittar man svar på uppsatsens andra fråga, nämligen: ”vilka eventuella svårigheter stöter socialsekreterarna på under utredningsförfarandet?”

Analysen utgör uppsatsens sjätte kapitel och omfattar såväl våra reflektioner kring de första två frågeställningar som besvarar uppsatsens tredje frågeställning, nämligen vilka eventuella brister finns vid handläggningen av ensamkommande barns ärenden mot bakgrund av gällande på området lagar, föreskrifter och allmänna råd.

Och slutligen återfinns våra sammanfattande kommentarer i sjunde kapitlet.

2. Metod

I följande kapitel, vilket innehåller sex delar, presenterar vi metod och undersökningsverktyg som används i detta arbete. Vi kommer dessutom att redovisa arbetets olika faser, vårt tillvägagångssätt samt diskutera de etiska aspekter vilka blev aktuella under uppsatsens skrivande.

2.1. Val av metod

Intresset i vårt arbete riktas mot att belysa socialt arbete utifrån en rättslig synvinkel. Därmed tycks det vara lämpligt att bygga uppsatsen på metoder som används inom den rättsvetenskapliga forskningen. Med utgångspunkt i uppsatsens syfte och frågeställningar ansåg vi som lämpligt att implementera både ett internt samt ett externt perspektiv. För att kunna bygga en säker kunskapsbas till materialets analys och slutsatsdel utgår vi primärt från *rättsdogmatisk* metod, som är intern i sin karaktär. Denna forskningsmetod har sin fokus på en djupare undersökning av rättskällorna i det aktuella ämnesområdet.¹³ Således utgör själva lagtexten det utforskande objektet. Det är viktigt att påpeka att den rättsdogmatiska metoden bygger framförallt på axiomatisk princip som enbart fokuserar på instudering av rättens innehåll och därmed helt bortser från studiet av praktiken.¹⁴

Med hänsyn till eventuella förekommande diskrepanser mellan den rättsvetenskapliga dogmatiken och rättsreglernas tillämpning samt genomförande i praktiken är det av stor vikt att kunna komplettera den förra för att ge en helhetsbild i vår studie.¹⁵ En kompletterande delmetod som använts i arbetet är *intervjun*, som utgör en av rättssociologins metodkomponenter samt bidrar med möjligheten att kunna utforska det externa perspektivet. Rättssociologin bygger på möjligheten att ta fram väsentliga delar av både sociologin och juridiken, vilket kan räknas till vetenskapens viktigaste fördel.¹⁶ En annan essentiell aspekt i detta sammanhang är att rättssociologin kan hjälpa att beskriva såväl rätten som samhället, perspektiv som är omöjliga att förena vare sig i juridiken eller i sociologin.¹⁷ Rättssociologin största bidrag är således att den erbjuder samhällsvetenskapliga teorier för att kunna sätta in rätten i en samhälllig kontext och därigenom skapa en nyanserad kunskapsbild.¹⁸ I och med det sistnämnda läggs vikten på verkningar och effekter som lagar i ämnet skapar i verkligheten. Genom den rättssociologiska metoden kan man undersöka om det eventuellt finns behov av ändringar i gällande lagstiftning.

Den rättssociologiska arbetsmetoden utgör en huvudpunkt i analys och bearbetning av vårt empiriska material vilket insamlades genom kvalitativa intervjuer. Uppsatsen består av en beskrivande och en analytisk del. Där den beskrivande delen avspeglar det interna perspektivet och den analytiska är förankrad i det externa perspektivet.

¹³ Hollander & Borgström, 2005

¹⁴ Hydén, 2002.

¹⁵ Hollander & Borgström, 2005

¹⁶ Mathiesen, 2005.

¹⁷ aa

¹⁸ Hydén, 2002.

2.2. Val av empiri

Innan vi övergick till uppsatsens genomförande diskuterade vi vad vi tänkte oss skulle utgöra den empiriska grunden i vårt forskningsarbete. Därmed kom vi fram att intervjua de personer inom socialtjänsten vilka var införstådda i det utvalda ämnet och som i sin yrkesutövning hade direkt kontakt samt erfarenhet av målgruppen ensamkommande flyktingbarn.

Vi bedömde att det skulle vara av vikt för vårt arbete att kunna presentera empiriskt material från olika kommuner. Detta skulle bidra med intressanta vinklar och nyanser vad gäller skillnader respektive överensstämmelser i de olika kommunernas tillämpning av gällande regler på området. Vidare tog vi kontakt via telefon med kommuner inom Göteborgs region, vilka har tecknat avtal med MIV om mottagande av ensamkommande flyktingbarn. På detta sätt fick vi tag på våra fem informanter. Vid den första kontakten per telefon med intervjupersonerna presenterade vi oss själva, studiens huvudtema och därefter vilken roll intervjuerna skulle ha i vår uppsats. Efteråt kom vi överens om datum för intervjutillfällena. Under denna process upplevde vi att personerna som vi kontaktade var väldigt tillmötesgående och ställde gärna upp på att medverka i vår studie genom intervjun.

2.3. Genomförande

Den intervjuform som studiens datainsamling baserar sig på är den personliga intervjun med öppna svarsalternativ. Syftet med denna intervjuform är att skapa det unika samtalet i mötet mellan forskare och intervjupersonen. Intervjun genomfördes utifrån intervjuguiden som fokuserar på ämnesrelaterade frågor, vilka ger en möjlighet för intervjupersonen att tala fritt. Minst lika viktigt är att skapa den avspända och förtroliga stämningen mellan intervjuaren och intervjupersonen, som är nödvändig för att kunna få trovärdiga svar vid en personlig intervju.¹⁹ Det kan vara rätt känsligt att svara på personliga frågor. Särskilt vikt bör då läggas vid att intervjupersonen ska känna sig trygg i intervjusituationen och att det hon säger tas på allvar och är av värde. För att väcka informanternas vilja att uttrycka sig ska vi sträva efter en känslomässig närhet mellan forskare och informant.

Alla fem intervjuer ägde rum i informantens direkta arbetsmiljö, nämligen deras kontor eller samtalsrum. Vid alla fem intervjutillfällen var vi båda närvarande då vi ansåg att det skulle vara av vikt för oss i uppsatsskrivandet i och med att med varandras hjälp skulle analysarbetet av vårt intervjumaterial förenklas. Vid samtliga intervjutillfällen använde vi oss av bandspelare, vilket är det mest förekommande sättet att registrera intervjuer på. Dess största styrka är att man därmed får möjlighet att koncentrera sig på ämnet, intervjupersonen samt dynamiken i intervjun.²⁰ Det bör också påpekas att inte alla frågor från intervjuguiden kom att ställas till intervjupersoner eftersom dessa inte tycktes vara specifikt relevanta i kontexten och inte kunde besvaras av intervjupersonen.

2.4. Bearbetning av material

För att kunna applicera och använda vårt intervjumaterial på bästa möjliga sätt transkriberades intervjuerna noga av oss. Därefter kodade vi intervjuunderlaget genom

¹⁹ Widerberg, 2002

²⁰ Larsson, 2005.

att vi skrev ut alla intervjuer och grupperade materialet under ett antal olika rubriker. Detta med syfte att kunna se intervjupersoners svar i ett sammanhang och att kunna hitta gemensamma mönster och teman som var av betydelse för vår studie. Genom kodningsprocessen fick vi möjlighet till att urskilja den mest väsentliga och användbara informationen för att besvara våra frågeställningar och för vår uppsats över huvud taget.

2.5. Validitet

Det som vi upplevde som en klar fördel och hjälp i uppsatsskrivandet var faktum att vi var två personer som samarbetade. Under intervjugenomförande uppfattade vi att våra informanter var klara i sina meningar, vilket ledde till att vi kunde ta emot den förmedlade informationen på ett korrekt sätt. Vid eventuella oklarheter i samband med att vi ställde frågorna till våra informanter kunde vi lätt förtydliga dessa genom att omformulera dem så att intervjupersonerna bättre kunde förstå frågans innebörd. Dessa förtydliganden och omformuleringar av frågorna under intervjuens gång bidrog, som vi anser, till att öka studiens validitet genom att det ytterligare var till hjälp för oss att få fram det vi ville undersöka.

2.6. Etiska överväganden

Den kvalitativa forskningen utmärker sig av en mer känslig karaktär. Därför måste särskild hänsyn tas till etiska frågor under hela arbetets gång.²¹ I uppsatsen har vi utgått ifrån de etiska regler som utarbetats av Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet/HSFR) och dessa kan sammanfattas i fyra huvudkrav: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.²² I vårt arbete följde vi alla de ovannämnda etiska kraven.

Inledningsvis informerades varje intervjuperson om vilka vi var, varifrån vi kom och syftet med studien. Vidare anser vi att vi har arbetat i linje med samtyckeskravet genom att informanterna var medvetna om sitt frivilliga deltagande och om att de hade möjlighet att avbryta sin medverkan i undersökningen. Vi har även medvetet undvikit att intervjua de ensamkommande barnen då det p.g.a. deras minderårighet skulle vara etiskt känsligt. En annan känslig aspekt i detta sammanhang skulle vara att påminna dessa barn ännu en gång om deras tragiska förflutna. För att kunna säkra våra informanters konfidentialitet nämns inga namn eller geografiska områden i uppsatsen. Vårt intervjumaterial kommer slutligen att användas strikt för studiens forskningsändamål.

²¹ Kvale, 1997.

²² www.codex.vr.se

3. Internationellt perspektiv.

Detta kapitel kommer att behandla de olika internationella rättsliga bestämmelser vilka reglerar barns rättigheter. Här kommer vi även att ge en översikt över de dokument som är av särskilt vikt för ensamkommande barns ställning. Översikten ges i enlighet med regeringens proposition 2005/06:46 "Mottagande av ensamkommande barn"

3.1. Förenta Nationernas (FN:s) konvention om barns rättigheter

Barnkonvention antogs av FN:s generalförsamling år 1989 och ratificerades av Sverige 1990. I och med att Sverige inte har inkorporerat barnkonventionen i sin lagstiftning får denna ingen bindande verkan för svenska förvaltningsmyndigheter, som somliga internationella folkrättsliga bestämmelser.²³ Således riskerar inte Sverige att bli dömd av vare sig svensk eller internationell domstol vid sin bristfälliga efterlevnad av konventionens artiklar. Däremot är myndigheterna skyldiga att tolka gällande lagstiftning inom det barnrättsliga området i barnkonventionens anda eftersom denna bildar ramen för praxisutövandet.²⁴ Tanken är att barnkonventionens grundprinciper ska återspeglas i myndigheters agerande på nationell, regional samt lokal nivå.²⁵

För att återspegla det globala barnperspektivet i vårt arbete ska FN:s barnkonvention, närmare bestämt artiklarna 2, 3, 6, 12, 20 och 22 redovisas nedan. Konventionen bygger på fyra huvudprinciper återgivna i artiklarna 2,3,6 och 12. Dessa sakartiklar är vägledande och konventionens övriga artiklar skall tolkas i ljuset av de principer som nämns i dessa artiklar.

I artikeln 2 stadgas att konventionsstaterna åtar ansvaret för att varje barn oavsett ras, hudfärg, kön, språk, religion, politiska eller annan åskådning, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, handikapp, eller ställning i övrigt skall garanteras de rättigheter som är fastställda i konventionen.

Som det påpekas i konventionens tredje artikel: ” *skall barnets bästa komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ.*”. Den andra punkten i denna artikel ålägger alla konventionsstaterna ”*att tillförsäkra barnet sådant skydd och sådan omvårdnad som behövs för dess välfärd,[...], och skall för detta ändamål vidta alla lämpliga lagstiftnings- och administrativa åtgärder.*” Artikeln behandlar begreppet ”barnets bästa” vilket är konventionens huvudbegrepp och innebörden av ”barnets bästa” får avgöras utifrån barnets individuella situation.²⁶

Konventionens artikel 6 talar för barnets rätt till liv, överlevnad samt och utveckling, vilket konventionsstaterna skall säkerställa. Här beaktas frågor om barnets fysiska hälsa samt barnets allsidiga utveckling såsom psykisk, moralisk och social.

²³ Schiratzki, 2006

²⁴ Rimsten, 2006

²⁵ Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten, Socialstyrelsen 2008 s.28.

²⁶ FN:s konvention om barnets rättigheter: <http://www.unicef.se/barnkonventionen/barnkonventionen-hela-texten>

Artikel 12 föreskriver att barnet får ges rätt att uttrycka sina åsikter fritt och få dem beaktade i alla frågor som berör honom eller henne. När åsikterna beaktas ska hänsyn tas till barnets ålder och mognad. I detta syfte skall barnet tillförsäkras en möjlighet att komma till tals vid vederbörande myndigheters förfaranden vilka berör barnet.

I artikel 20, som är av speciellt intresse för ensamkommande barn, stipuleras om statens skyldighet att tillförsäkra barn, vilket av olika anledningar har berövats möjlighet att bo kvar i sitt hem, nödvändig skydd och en alternativ omvårdnad i form av placering i fosterhem, adoption eller om behov föreligger, placering i lämpliga institutioner för ungas omvårdnad.

I enlighet med barnkonventionens artikel 22 skall konventionsstaterna kunna erbjuda skydd samt nödvändigt humanitärt bistånd till alla barn med flyktingstatus. Med detta menas att de rättigheter som regleras i barnkonventionen samt i övriga internationella rättsliga bestämmelser skall få åtnjutas av ovannämnda barn i samma omfattning som alla andra barn vilka är varaktigt bosatta i landet.

Av konventionens artikel 25 framgår att konventionsstater tar ansvaret för regelbunden översyn samt uppföljning av den behandling som det omhändertagna av socialnämnden barnet får. I och med detta tillförsäkras barnets rätt till omvårdnad och skydd.

3.1.a. Konventionsstaternas rapportskyldighet till FN:s barnrättskommitté

FN:s barnrättskommitté tar på sig ansvaret att bevaka hur konventionsstaterna följer barnkonventionens principer med anledning av att det saknas några anslutna till barnkonventionen sanktionsmöjligheter.²⁷ Barnrättskommittén är FN:s organisation vars funktion är att ha uppsikt över hur konventionsstaterna håller sig till barnkonventionsprinciper. Konventionsstaternas skyldighet är att var femte år lämna in rapporten om hur staterna uppfyller konventionens krav.²⁸ Efter barnrättskommitténs granskning av staternas rapporter utger kommittén sina rekommendationer gällande det som är i behov av revidering och förbättring i staternas barnspolitik.²⁹

Sverige har överlämnat sin fjärde redovisningsrapport till barnrättskommittén som omfattar arbetet på område under perioden mellan 2002-2007. Rapporten presenterar en redogörelse för Sveriges framsteg vad det gäller i fullgörande av åtgärder utifrån barnrättskommitténs tidigare rekommendationer. Barnrättskommitténs svar gällande den sist överlämnade rapporten förväntas att bli färdiga år 2009.³⁰

²⁷ FN:s konvention om barnets rättigheter: Avdelning 2. Artikel 43

<http://www.unicef.se/barnkonventionen/barnkonventionen-hela-texten>.

²⁸ aa, Artikel 44 p.1 (b)

²⁹ aa, Artikel 45 (d).

³⁰ Svenska regeringens fjärde periodiska rapport till FN:s barnrättskommitté, *om arbetet med barnkonventionen under 2002-2007*.

3.2. Förenta Nationernas flyktingkommissariats (UNHCR:s) riktlinjer för mottagandet av ensamkommande barn

Riktlinjerna för mottagande av ensamkommande barn sammanställdes och publicerades 1997 i huvudsyfte att skydda och stärka flyktingbarns internationella ställning. UNHCR:s riktlinjer är rekommendationer, alltså har de ingen juridiskt bindande kraft. Enligt riktlinjernas huvudtanke skall principen om ”barnets bästa” få starkt prioritet.

I avsnitt 7 i riktlinjerna tar UNHCR upp frågor om barns rätt till omvårdnad, boende, hälsa och sjukvård samt utbildning för de ensamkommande barnen. Där uppmärksammar man bland annat att barnet skall omplaceras så lite som möjligt och för att kunna upprätthålla familjband får syskon inte skiljas vid placering. Om det anlända barnet redan har släktingar/närstående i landet bör det i första hand övervägas en placering hos de ovannämnda. Med tanke på dessa barns sårbarhet och potentiella utsatthet skall regelbundna uppföljningar vidtas av de ansvariga sociala myndigheterna. Detta kan anses som en trygghetsfaktor för barnets utveckling. Dessutom säkerställs barnets rätt till utbildning genom riktlinjernas föreskrivelse om att denne skyndsamt får registreras vid lämplig utbildningsenhet.

3.3. FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar om ensamkommande barn (CRC/GC/2005/6)

För att tydliggöra vissa grundliga principer i hantering av de ensamkommande barnens frågor publicerade FN:s barnrättskommitté 2005 sin allmänna kommentar. Dokumenten berör två grupper av barn: ensamkommande och separerade, vilka speciellt särskiljs genom att den första kategorin av barn är skilda både från sina föräldrar eller någon annan som tog på sig vårdnadshavarens roll och övriga anförvanter medan den andra gruppen kan medföljas av sina släktingar.³¹

Enligt barnrättskommittén ska staterna i sitt agerande gentemot ensamkommande barn vägledas av särskilda grundregler. En av de viktigaste principerna är att alla barn som befinner sig inom statens gränser och under rikets jurisdiktion skall omfattas av statens förpliktelser i enlighet med barnkonventionens stadga. I ljuset av artikel 27 ur Wienkonventionen angående traktaträtten från 1969 ska barnkonventionen, ifall de inhemska lagarna står i strid med den, alltid ges företräde.³²

Det påpekas vidare att barnet inte får diskrimineras på grund av sin civilstatus d.v.s. flykting, asylsökande eller redan fått PUT, barnets ålder och/eller kön. Dessa faktorer ska särskilt beaktas vid beslutande av skyddsåtgärder.³³ Myndigheternas policy och regler riktade till ensamkommande barn ska, jämlikt samma artikel, vara förankrade i rikets lagstiftning.³⁴

I sitt mottagande av ensamkommande barn skall myndigheterna i första hand utgå från principen om barnets bästa. För att definiera barnets bästa i varje enskilt fall skall man uppmärksamma barnets identitet vilket inkluderar barnets nationalitet, uppfostran,

³¹ FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar om ensamkommande barn , CRC/GC/2005/06

Avdelning III

³² aa Avdelning IV a.

³³ aa. Avdelning IV b.

³⁴ aa. Avdelning IV b.

etnisk-, kulturell- samt språkbakgrund, barnets sårbarhet och skyddsbehov.³⁵ Vidare framgår det att utredningar skall genomföras i en barnvänlig och trygg atmosfär av kompetenta tjänstemän/utredare gärna av samma kön som barnet.³⁶

Vid val av boendialternativ rekommenderar barnrättskommittén att hänsyn tas till speciella livsomständigheter som ensamkommande barn utsätts för, såsom separation från föräldrahem, vistelse i ett främmande land. I samma avseende ska barnets ålder och kön beaktas. I syfte att upprätthålla barnets etniska, kulturella och religiösa tillhörighet bör ansvariga myndigheter överväga dessa faktorer vid beslutandet av barnets placering.³⁷

Barnkommittén uttalar sig om att konventionsstaterna ska tillförsäkra ensamkommande barn en lämplig, för barnets fysiska, mentala, känslomässiga och moraliska utveckling, levnadsstandard.³⁸ Frågan som speciellt förtjänar uppmärksamhet handlar om professionellas lämpliga utbildning och mångkulturella kompetens. Utbildningen ska vara särskilt skraddarsydd för målgruppen d.v.s. ensamkommande barns behov. Vissa nyckelkomponenter föreslås ingå i dessa utbildningsprogram för professionella. De ska förvärva kunskaper om barnkonventionens huvudprinciper, barnens hemland, lämpliga intervjumetoder, barnens utvecklingspsykologi och minst lika viktigt är förståelsen av kulturell sensitivitet och färdigheter i den interkulturella kommunikationen.³⁹

³⁵ FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar om ensamkommande barn , CRC/GC/2005/06.

Avdelning IV c.

³⁶ aa. Avdelning IV c.

³⁷ aa. Avdelning V

³⁸ aa Avdelning V e.

³⁹ aa Avdelning VIII a.

3.4. Sammanfattning av Sveriges internationella åtaganden

I avsnittet presenteras de internationella grundprinciper för staterna att hålla sig till gentemot underåriga flyktingar utan medföljande vuxen. Dessa följer nedan i punktform.

- Barnets bästa skall beaktas i första hand vid alla åtgärder gällande ensamkommande barn
- Barnets rätt att komma till tals samt att uttrycka sin åsikt bör respekteras
- Barnen tillförsäkras samma rättigheter på samma villkor som alla andra barn som befinner sig i ett land
- Tillförsäkra barnen en alternativ omvårdnad i form av placering i fosterhem, adoption eller om behov föreligger, placering i lämpliga för ungas omvårdnad institutioner.
- De ensamkommande barnen ska tillförsäkras rätten till utbildning, lämplig omvårdnad, hälso- och sjukvård
- Barnet skall omplaceras så sällan som möjligt,
- Syskon får inte skiljas vid placering.
- Boendepacering hos släktingar som redan är bosatta i landet, bör prioriteras i första hand
- Barnen ska tillförsäkras en lämplig levnadsstandard
- Eftersträva en lämplig utbildning och mångkulturell kompetens för de professionella som motsvarar målgruppens behov

4. Nationellt perspektiv.

Detta kapitel kommer att belysa de nationella rättsliga källorna som är relevanta för ämnet. Strukturen av presenterat material återges enligt den rättsliga hierarkin. Arbetet inom socialtjänsten regleras med hjälp av lagstiftning, Socialstyrelsens föreskrifter samt allmänna råd.⁴⁰ Där de två förstnämnda är bindande till sin karaktär och den sista utgör enbart rekommendationer.

4.1 Barnets bästa

I socialtjänstlagen kapitel 1 § 2 stadgas att vid alla frågor som rör barn skall barnets bästa särskilt uppmärksammas. Detta i enlighet med barnkonventionens artikel tre, som utgör en av huvudprinciperna i rad med antidiskrimineringsprincipen samt principen om barnets rätt att komma till tals. Dessa skall vara vägledande i allt arbete med barn. Dock föreslås det av barnkonventionen att vid beslutsfattandet kan de ansvariga myndigheterna tillgripa övervägning av barnets bästa mot andra mer vägande aspekter och relevanta intressen. Barnkonventionen gör ett anspråk på att principen om barnets bästa så långt som möjligt skall genomsyra och redogöras för i beslutsprocessen. Alltså skall barnperspektivet tydligt framgå i beslutsunderlaget.⁴¹

4.2. Barnets rätt att komma till tals

I andra stycket av 3:5 socialtjänstlagen sägs det att i frågor som rör det enskilda barnet skall dennes inställning tydliggöras. Barnets vilja skall beaktas med hänsyn till barnets mognadsgrad och ålder. Med detta ändamål har barnet rätt att uttrycka sina åsikter i frågor som rör honom eller henne, vilket stärker barnets möjlighet till aktiv deltagande och inflytande. Därmed får socialtjänsten en bättre uppfattning om barnets personlighet och behov.⁴²

Barnets rätt att komma till tals och att få sina åsikter beaktade i alla gällande dem beslut utgörs av två komponenter. Där den ena syftar till att stärka barnets rätt till inflytande medan den andra tangerar dennes rätt att kunna yttra sig i beslutssituationen.⁴³

Barnen som kommer i kontakt med socialtjänsten och till följd därav är i behov av socialnämndens insatser har rätt att få del av den information som är relevant för barnets ärende. För att kunna delge barnet informationen krävs det en professionell förmåga att kunna lyssna aktivt, vara lyhörd och ha god inlevelseförmåga samt att kunna förmedla informationen på ett för barnet lämpligt sätt. Här blir det också viktigt för socialsekreterarna att vara säkra på att barnet verkligen har tagit till sig och förstått den delgivna informationen. Den relevanta informationen kan innefatta såväl faktauppgifter från pågående utredning som möjligt utredningsresultat samt följderna av den unges inställning i frågan.⁴⁴

4.3. Kommunernas ansvar och barnets rätt till bistånd

⁴⁰ Barn och unga i socialtjänsten, Socialstyrelsen 2006, s.24.

⁴¹ www.zeteo.nj.se, Lagkommentarer \ Nya sociallagarna \ Socialtjänstlagen (2001:453) \ 1 kap.

⁴² www.zeteo.nj.se, Lagkommentarer \ Nya sociallagarna \ Socialtjänstlagen (2001:453) \ 3:5.

⁴³ Prop.,2006/07:129.

⁴⁴ Socialtjänstlagen (2001:453) \ 3:5.

Enligt Lagen om mottagande av asylsökande med flera § 3 st.2 skall kommuner efter att migrationsverket anvisat barnet dit, ansvara för barnets omvårdnad enligt SoL 2:2. Där kommunerna åläggs det yttersta ansvaret för att de som är i behov får nödvändigt stöd och hjälp från socialnämndens sida.

Med anledning av att de ensamkommande barnen vid ankomsten till landet saknar sin vårdnadshavare, blir denna grupp i stort behov av stöd och skydd.⁴⁵ Därmed efter att barnet anmäls enligt SoL 14 kap. 1 § till socialnämnden ska socialtjänsten ta på sig ansvaret för att en utredning med kartläggning av barnets behov genomförs samt för att dennes behov tillgodoses.

Vidare framgår det av SoL 4:1 att rätten till socialtjänstens bistånd får åtnjutas av de som inte på egen hand kan tillgodose sina behov. Biståndet utgår för den enskildes försörjning samt för ens livsföring i övrigt.

Insatserna för den enskilde ska, enligt SoL 3 kapitel 5 § första stycket, utarbetas och utföras i samråd med henne eller honom samt om det är nödvändigt i samarbete med andra myndigheter och organisationer.

4.4. Målinriktade bestämmelser för barn och unga

I socialtjänstlagens femte kapitel 1§ anges att socialnämndens verksamhet ska sikta till att barn och ungas trygga och goda uppväxt främjas samt till att barnens allsidiga utveckling gynnas. Vidare framgår det av lagtexten att för detta ändamål skall nämnden även samarbeta med barnets egna hem.

Det övergripande målet för socialnämndens verksamhet är att de unga ska respekteras samt tillförsäkras ekonomisk och emotionell trygghet, möjlighet till utveckling och inflytande, vilket går i linje med barnpolitiken.⁴⁶

4.5. Socialnämndens ansvar för barnets boendepacering

Enligt 6 kap.1 § SoL skall socialnämnden ta på sig ansvaret för att anordna familjehems placeringar eller placeringar i hem för vård eller boende (HVB-hem) för dem som av olika anledningar berövats möjligheten att bo kvar och vårdas i det egna hemmet. Med familjehem avses: ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn för stadigvarande vård och fostran, vars verksamhet inte bedrivs yrkesmässigt.⁴⁷ Medan ett hem inom socialtjänsten som tar emot barn och unga, för vård i förening med ett boende, kallas HVB-hem.⁴⁸ Vidare avses med eget boende; ensamkommande barn som tas emot av sina släktingar som är bosatta i Sverige.⁴⁹

⁴⁵ Rimsten, 2006

⁴⁶ www.zeteo.nj.se, Lagkommentarer \ Nya sociallagarna \ Socialtjänstlagen (2001:453) \ 5:1

⁴⁷ Socialtjänstförordning (2001:937) 3:2.

⁴⁸ Socialtjänstförordning (2001:937) 3:1.

⁴⁹ Kommunalt boende för ensamkommande flyktingbarn
Remiss från kommunstyrelsen, Stockholm 2007.

Det åligger socialnämnden att se till att vederbörande som placeras i ett familjehem respektive HVB-hem får en god vård. Vid utformning av vården ska upprätthållande av den enskildes samhörighet med närstående och kontakter med hemmiljön främjas.⁵⁰

Vid placering i familjehem respektive HVB-hem ska principerna om kontinuitet, flexibilitet och närhet beaktas. Med kontinuitetsprincip menas här att den enskilde i möjligaste mån bör bibehålla kontakten med samma socialarbetare som påbörjat utredning av hans/hennes ärende.⁵¹

Vid bedömningen av socialtjänstinsatsernas nödvändighet och lämplighet bör socialsekreterarna utgå från insatsernas ändamålsenlighet i varje enskilt fall, vilket förutsätts av flexibilitetsprincipen. Insatserna ska vara individuellt anpassade till att i möjligaste mån kunna motsvara individens behov av stöd och hjälp.⁵²

Närhetsprincipen vid vård utanför det egna hemmet går ut på att denna skall lokaliseras så nära hemmiljön som möjligt. Men det är inte enbart en fråga om geografisk närhet, utan om den kulturella och språkliga dimensionen, vilket anses som oerhört viktigt för en välfungerande relation barn och familjehem emellan. Det ska särskilt beaktas i synnerhet när det handlar om placeringar av barn med invandrarbakgrund. Socialarbetarnas lyhördhet till föräldrarnas önskemål samt de professionellas bedömningsförmåga ska särskilt övervägas vid sådana placeringar.⁵³

4.6. Särskilda bestämmelser om mottagande av barn

Enligt nuvarande lydelse av Lagen om mottagande av asylsökande med flera, ligger det i kommunernas ansvarsområde att anordna boende för de ensamkommande barnen.

Medan Migrationsverket anvisar barnet till den kommun som har ingått överenskommelse med verket om mottagande av ensamkommande flyktingbarn.⁵⁴ Ett annat scenario är att det kan finnas särskilda skäl till att anvisa barnet till en kommun som saknar en överenskommelse med Migrationsverket. Barnet kan t.ex. önska sig att komma till en viss kommun, där hans/hennes närstående är bosatta sedan tidigare.⁵⁵

Innan socialnämnden beslutar om barnets formella placering skall en möjlig placering hos barnets släktingar och närstående alltid övervägas i första hand. Emellertid skall barnets bästa vara vägledande vid dessa beslut.⁵⁶

Risken för misslyckandet av barnets placering minskar i och med dennes privatplacering, alltså placering hos anhöriga eller andra närstående till barnet. Däremot

⁵⁰ SoL 6:1.

⁵¹ www.zeteo.nj.se, Lagkommentarer \ Nya sociallagarna \ Socialtjänstlagen (2001:453) \ 6:1

⁵² aa

⁵³ aa

⁵⁴ LMA 3 §

⁵⁵ Prop., 2005/06:46.

⁵⁶ SoL 6:5.

blir placeringar i familjehem eller i HVB-hem först aktuella när barnet inte kan garanteras en god vård hos barnets närstående.⁵⁷

Placeringar av barn för vård och fostran, i hem icke tillhörande barnets föräldrar eller annan vårdnadshavare, ska alltid föregås av socialnämndens medgivande eller beslut om vård.⁵⁸

Förutsättningen för socialnämndens medgivande eller beslut om vård i ovannämnda hem är att socialnämnden gör utredning av såväl förhållandena i hemmet som av hemmets betingelser för att vårda barnet.⁵⁹

Socialnämndens medgivande avser barnets privatplacering, medan beslut om vård gäller barnets placering i familjehem eller i HVB-hem.⁶⁰ För att möjliggöra alla dessa placeringar krävs det ett utförligt utredningsarbete från socialnämndens sida, vilket är en nödvändig åtgärd vid bedömningen huruvida barnet kan eller inte kan beredas vård i hemmet.⁶¹

Socialnämnden åläggs med stöd i 6 kapitel 7 § SoL att verka för att barnet ges en god vård och fostran i en lämplig, för barnets välfungerande uppväxt, familjemiljö. För att kunna ha insyn i om hur pass väl en placering fungerar för barnet ska socialnämnden ha en regelbunden kontakt med alla berörda parter.⁶²

Vidare åläggs socialnämnden att genomföra halvårsvisa uppföljningar av barn som blev placerade i familjehem respektive HVB-hem.⁶³ Vid uppföljningen ska man särskilt fästa hänsyn till sådana livsområden som hälsa, utveckling, skolundervisning, socialt beteende samt barnets relationer till sina närstående.⁶⁴

4.7. Regler för handläggning av barnavårdsärenden

Enligt Sol 11 kap. 1 § ska socialnämnden påbörja utredning så fort som möjligt efter en ansökan eller anmälan inkommit till nämnden och som kan kräva en intervention från socialnämndens sida. Utredningen gällande barn och unga bör prioriteras i högsta grad.⁶⁵

⁵⁷ www.zeteo.nj.se, Lagkommentarer och Litteratur \ Nya sociallagarna \ Socialtjänstlagen (2001:453) \ 6 kap. Vård i familjehem och i hem för vård eller boende \ 5-11 §§ Särskilda bestämmelser om mottagande av barn.

⁵⁸ SoL 6:6. st.1

⁵⁹ SoL 6:6. st.2.

⁶⁰ Regeringens proposition 2005/06:46.s.19

⁶¹ www.zeteo.nj.se, Lagkommentarer \ Nya sociallagarna \ Socialtjänstlagen (2001:453) \ 6 kap. Vård i familjehem och i hem för vård eller boende \ 5-11 §§ Särskilda bestämmelser om mottagande av barn \ 6 §

⁶² www.zeteo.nj.se, Lagkommentarer \ Nya sociallagarna \ Socialtjänstlagen (2001:453) \ 6 kap. Vård i familjehem och i hem för vård eller boende \ 5-11 §§ Särskilda bestämmelser om mottagande av barn \ 7 §

⁶³ SoL 6:8.

⁶⁴ Barn och unga i socialtjänsten, Socialstyrelsen 2006 s.114.

⁶⁵ Prop. 1996/97:124 s.110.

I samband med en pågående barnavårdsutredning har nämnden möjlighet att rådgöra med sakkunniga för att få bättre kännedom om vilka insatser som kan bli aktuella för det enskilda barnet.⁶⁶ Tidsfristen för att en barnavårdsutredning ska slutföras är fastställd till maximalt fyra månader.⁶⁷ Socialnämnden ska i sin tur informera vederbörande om att en utredning har inletts.⁶⁸

Det föreslås i regeringens proposition att barn och unga ska tillförsäkras en kvalificerad utredning och en enhetlig, kontinuerlig och kvalitetssäkrad vård vilket ska åtföljas av uppföljningsarbete.⁶⁹ Varje barnavårdsutredning är unik i sin karaktär, utredningen bör utformas ur kontexten av barnets aktuella situation. Ärendets komplexitet blir avgörande för hur omfattande utredningen bör vara och på vilket sätt den ska genomföras.⁷⁰

SoL:s 11:2 syfte är att socialnämnden ska underrätta alla berörda parter i en pågående utredning såväl den enskilde och hans/hennes närstående samt sakkunniga. Följaktligen medför detta en bättre förståelse och tilltro för socialtjänstens verksamhet hos allmänhet samt andra organisationer.⁷¹

Vid barnets placering i familjehem respektive i ett hem för vård eller boende ska socialnämnden ansvara för att en vårdplan utarbetas utifrån de insatser som planeras för barnets vård.⁷² Vårdplanen bör innehålla under utredningen insamlade uppgifter samt bör ange de mål som ska uppnås. Den upprättade planen syftar till att såväl främja en smidigare kontakt socialnämnden och den enskilde emellan samt till att ligga till grund för uppföljningsarbetet. Därmed får den enskilde möjlighet att få bättre förståelse av vårdens struktur och innebörd.⁷³

4.8. Socialstyrelsens föreskrifter för ärendehandläggning

I sina föreskrifter anger socialstyrelsen att handlingar kring den enskilde som insamlas under handläggning skall vara av bl.a. tillräcklig, relevant och betydelsefull karaktär. Dessa ska även vara tydliga och välkonstruerade.⁷⁴ Vidare rekommenderas det att beslutsunderlaget bör innehålla information om den enskildes egen förståelsebild av sina behov och sättet att tillgodose dem.⁷⁵

⁶⁶ SoL 11:2, st. 1.

⁶⁷ SoL 11:2, st. 2.

⁶⁸ SoL 11:2, st. 3.

⁶⁹ Prop., 2006/07:129.

⁷⁰ Prop., 1979/80:1 Del A s.562.

⁷¹ www.zeteo.nj.se, Lagkommentarer\ Nya sociallagarna \Socialtjänstlagen (2001:453)\ 11 kap. Handläggning av ärenden \ 2§

⁷² SoL11:3.

⁷³ www.zeteo.nj.se, Lagkommentarer\ Nya sociallagarna \Socialtjänstlagen (2001:453)\ 11 kap.

Handläggning av ärenden \ 3§

⁷⁴ SOSFS 2006:5, 4 kap. 1§

⁷⁵ SOSFS 2006:5, 5 kap. 3§

4.9. Barn och unga i socialtjänsten

I sina allmänna råd kommer socialstyrelsen med rekommendationer för handläggning, dokumentering samt genomförande och uppföljning av ärenden som rör barn och unga. Utredningen bör föregås av att en utredningsplan utarbetas av ansvarig handläggare. Det bör ske i nära samarbete med barnet och dennes vårdnadshavare. I denna samverkan bör parterna ges utrymme för att lämna sina synpunkter angående vilka kontakter som bör tas i samband med utredningen.⁷⁶

Vidare anger socialstyrelsen att utredningen bör tydligt återge barnets situation samt dennes behovsbild och hur dessa behov kommer att tillgodoses. Utredningsarbetet bör vara förankrat i gedigen kunskap och vedertagen erfarenhet. BBIC systemet anses av socialstyrelsen som ett bra verktyg vid utredningsarbete med barn.⁷⁷

Den nödvändiga, för utredningsarbetet, informationen bör ha stöd i de uppgifter vilka lämnats av personer som känner barnet väl. Dessa personer kan vara både professionella såsom skolans personal och personer i barnets närmaste omgivning, alltså de som har kunskap om barnets situation.⁷⁸

Beslutsunderlaget bör underbyggas med en analys av det utredande materialet. Utöver detta bör beslutsunderlaget ”i de fall där det inte bedöms obehövligt” innefatta en konsekvensanalys av de planerade insatserna.⁷⁹

Vad det gäller uppföljningsarbete föreslår socialstyrelsen att man bör använda sig av BBIC system. Under pågående uppföljning bör handläggaren ta hänsyn till barnets ändrade behov vilka kan föranleda utökade insatser och därmed revidering i vårdplanen. Tätare uppföljningskontakter kan rättfärdigas beroende på barnets ålder och dennes situation för övrigt.⁸⁰ Enligt socialtjänstförordningen 5 kap. 1 b § skall socialnämnden noggrant och kontinuerligt genomföra uppföljning av de påbörjade vårdinsatserna.⁸¹

4.10. Ensamkommande barns utredningssärdrag

De oftast förekommande orsakerna för aktualiserade barnavårdsärenden inom socialtjänsten, är antingen brister i barnets hemmiljö eller problem i barnets eget beteende. Däremot är det en helt annan typ av problem som föranleder att de ensamkommande barnens ärenden väcks. Anledningen är att dessa barn saknar vårdnadshavare i Sverige och därmed är i behov av skydd och stöd från socialnämndens sida.⁸²

Svårigheten med att bedriva ett utredningsarbete gällande dessa barn är att merparten av barnets bakgrundsinformation saknas, vilket leder till att barnens behov kan förbli osynliga. Härmed är det av särskild vikt för ansvarig handläggare att vara medveten om

⁷⁶ SOSFS 2006:12, Utredningsplan.

⁷⁷ aa, Utredningen.

⁷⁸ aa, Sakkunniga och referenspersoner.

⁷⁹ aa, Beslutsunderlag.

⁸⁰ aa Uppföljning av beslutade insatser.

⁸¹ Socialtjänstförordning 2001:937, 5 kap. 1 b§.

⁸² Riktlinjer för handläggning av ensamkommande flyktingbarn, Socialförvaltningen Stockholm 2003.

de trauman och kriser som dessa barn eventuellt utsatts för i sitt förflutna och därför kunna bemöta dem med detta i åtanke.⁸³

4.11 BBIC konceptet

BBIC konceptet är resultatet av Socialstyrelsens projekt, Barns behov i centrum, som är ett övergripande handläggnings- och dokumentationssystem, med hjälp av vilket socialtjänsten får en struktur i utrednings, planerings- samt uppföljningsarbetet. Systemet är utformat som en triangel vars sidor representerar barnets behov, föräldrarnas förmåga samt faktorer i familj och miljö med själva barnet i centrum.⁸⁴

Tanken med BBIC konceptet är att ange förutsättningar för att arbeta med Barns behov i centrum. För att kunna arbeta enligt BBIC systemet bör socialnämnden i kommunen ansöka om speciell licens genom att ett avtal tecknas med Socialstyrelsen. Socialstyrelsen ställer generella respektive specifika krav för att upprätthålla balans vad det gäller nationell enhetlighet och vad som kan väljas fritt vid direkt handläggning på lokal nivå. I de generella föreskrifterna ingår bland annat krav på att dokumentation och handläggning ska grundas på triangeln och dess basala principer i enlighet med BBIC system. Vidare framgår det från dokumentet krav på att personal, som kommer i sitt arbete att använda sig av BBIC system, ska få en speciell BBIC-utbildning.⁸⁵

BBIC-mallen består av ett antal formulär, möjligheten att välja bland dessa kan bestämmas beroende på ärendets karaktär. Systemet har en inbyggd potential att kunna erbjuda möjlighet till ändringar i delar av formulären, för att kunna anpassa dess frågeområden till det enskilda fallet.⁸⁶ Dessa formulär täcker hela ärendekedjan från anmälan/ansökan till utredning och uppföljning av de beviljade insatserna.⁸⁷ Målet med införandet av BBIC-systemet är att kunna stärka barnets ställning samt för att utveckla socialtjänstens samarbete med barnet, dennes föräldrar och deras sociala nätverk. BBIC:s vision är att säkerställa livschanserna för de barn som är aktuella för åtgärder inom socialtjänsten. En annan tanke bakom BBIC systemets framväxt är att kunna stärka både barnets samt dennes föräldrars rättssäkerhet.⁸⁸

⁸³ aa.

⁸⁴ Social barnavård i förändring, Socialstyrelsens rapport, 2007.

⁸⁵ BBIC-konceptet, Socialstyrelsen 2006.

⁸⁶ BBIC-konceptet, Socialstyrelsen 2006

⁸⁷ Prop. 2006/07:129

⁸⁸ Prop. 2006/07:38.

4.12. Personalens kompetens vid handläggning av barnavårdsärenden

I sina allmänna råd kommer Socialstyrelsen med rekommendationer vilka ska tydliggöra tillämpningen av SoL 3 kapitel 3 §. Personalens teoretiska kompetens samt färdigheter på det praktiska området erfordras i Socialstyrelsens författningssamling. Bland dessa uppmärksammas tillräcklig kompetens för att kunna utreda, analysera och bedöma barnets behov. Vidare anges att detta bör ske med hjälp av strukturerade utrednings- och dokumentationsmetoder samt välbeprövade och välfungerande analys- och bedömningsinstrument.⁸⁹

I frågor om personalens förhållningssätt och bemötande poängteras vikten av att kunna möjliggöra barnets deltagande och beakta deras inflytande under hela handläggningsprocessen. De professionellas förmåga att bemöta människor som drabbats av trauma och kris samt att kunna överväga de etiska aspekterna i det enskilda fallet, anses som nödvändiga för denna yrkeskategori. I övrigt bör personalens agerande kännetecknas av ett sakligt, empatiskt, kreativt och objektiva förhållningssätt.⁹⁰

⁸⁹ SOSFS 2006:14.

⁹⁰ aa

4.13. Sammanfattning av nationellt regelverk

- Barnets bästa skall beaktas
- Barnet har rätt att komma till tals
- Barn och unga ska tillförsäkras trygga och goda uppväxtförhållanden
- Socialnämndens ansvar för att kunna erbjuda alla barn som är föremål för dennes åtgärder samma livschanser som alla andra barn i samhället
- Socialnämndens ansvar att skyndsamt inleda barnavårdsutredning
- Tidsfristen för utredningen är fastställd till max fyra månader
- Socialnämnden ansvarar för anordning av barnets boendeplacering
- Placering hos barnets släktingar ska övervägas i första hand
- Efter en slutförd utredning ska socialnämnden lämna sitt medgivande/beslut om vård i familjehem/HVB-hem
- Socialnämnden ansvarar för att barnet tillförsäkras en god vård och fostran
- Socialnämnden ansvarar för uppföljning av insatsen enligt SoL 6:1
- Socialnämndens underrättelseskyldighet
- Socialstyrelsens krav på tillräckliga och väsentliga uppgifter i den enskildes utredning
- Utredningsarbete bör förankras i gedigen kunskap och beprövad erfarenhet
- Handläggare bör besitta tillräcklig kompetens för att utreda, analysera och bedöma barnets behov
- Uppgifter bör inhämtas från personer som känner barnet väl

5. Redovisning av det empiriska materialet

I följande kapitel kommer vi att redogöra för vårt insamlade data vilka härrör från intervjuer med fyra socialsekreterare från olika kommuner inom Göteborgs Region. Intervjuerna presenteras utifrån de olika teman som distinkt framträdde under råmaterialets bearbetning. Dessa huvudteman är: ärendehandläggning, barn i utredningen, sakkunniga och referenspersoner samt professionellas förhållningssätt. Uppdelningen i de olika temana tycktes vara logisk för att kunna besvara uppsatsens frågeställningar. De första och fjärde av de presenterade huvudtemana bryts ner i ett mindre antal underteman. De anges i tabellen nedan.

I.Ärendehandläggning	II.Barn i utredningen	III.Sakkunniga och referenspersoner	IV.Professionellas förhållningssätt
Vägledande instrument för handläggning			Svårigheter i utredningsarbete
När ärende väcks?			Tids-, resurs - samt kompetensmässiga aspekter.
Informationunderlag för utredningen.			Bedömning av barnets behov
Huvudsakliga aspekter och utredningens särdrag			Gemensamma riktlinjer
Beslut och uppföljning			

5.1. Våra informanter

De fem intervjuade socialsekreterarna utgör ingen homogen grupp i sig med avseende på tidsrelaterad erfarenhet av mottagande av de ensamkommande barnen. Detta beroende på att merparten av de intervjuade personerna representerade kommuner vilka nyligen har tecknat avtal med Migrationsverket samt påbörjat mottagandet av ensamkommande barn. Dessutom skiljer sig gruppen på grundval av att samma verksamhet är ställd under olika organisatoriska enheter. De flesta socialsekreterare specialiserar sig på handläggning av de ensamkommande barnens ärenden, förutom en som utöver dessa sysslade med handläggning av andra barnavårdsärenden. Merparten av informanterna uppgav att de är ganska ensamma i sin respektive arbetsgrupp. Därmed är de tvungna att handskas helt på egen hand med tvetydiga och oklara moment i ärendehandläggningen utan samråd med kollegor vilka har motsvarande arbetsuppgifter.

5.2. Intervjuer

I. Ärendehandläggning

Vägledande instrument för handläggning

De flesta av intervjupersonerna uppger att det inte finns några lokala riktlinjer med avseende på mottagande samt handläggning av ensamkommande flyktingbarn. Somliga respondenter informerar att de på egen hand försökt utarbeta rutiner som en hjälp vid handläggningen. Nästan alla socialsekreterarna nämner i sina svar att de i utredningsförfarandet använder sig av BBIC-systemet. Systemet anses av respondenterna som ett viktigt verktyg för att kunna utreda barnets behov.

När ärende väcks?

På frågan om hur snabbt socialnämnden påbörjar utredningsarbetet av de ensamkommande barnen berättar två av tillfrågade socialsekreterare att ärendet inleds med att Migrationsverket skickar ett faxmeddelande. Detta meddelande innehåller endast formalia över barnets personuppgifter. En av respondenterna uppger att själva utredningsarbetet initieras i och med att socialsekreterare träffar barnet cirka en vecka efter det att socialnämnden får kännedom om barnets ankomst. I kommunen där ensamkommande barn placeras hos sina släktingar påbörjas utredningen först efter att Migrationsverket meddelar om barnet. Då har barnet redan bott under en viss period hos sina släktingar.

I en annan kommun, där familjehem utgör den enda placeringsformen, ser rutiner ut på det viset att man öppnar utredningen vid barnets ankomst till kommunen. Barnet tas emot direkt av ett familjehem, som redan är utrett och godkänt av socialnämnden.

Informationsunderlag för utredningen

Respondenterna uppger de vanligast förekommande informationskällorna för utredningen: barnet självt, den gode mannen, släktingar eller personer i familjehem, personal på migrationsverkets boende, där barnet vistas tillfälligt. I vissa fall kontaktar socialsekreteraren den psykolog som är inkopplad till det tillfälliga boendet samt BUP:s personal. Nästan alla uppger att när det gäller uppgifter från skolan eller sjukvården, så finns det inte mycket att inhämta. Migrationsverket brukar inte heller, enligt respondenterna, bidra med mer information än grundläggande formalia.

Som svar på frågan om hur realistisk socialsekreterarna anser sitt uppdrag att insamla tillräckliga uppgifter kring barnets situation är, uppger de flesta att informationen att informationen är bristfällig. Dessa barn saknar ofta några identitetshandlingar vid sin ankomst till Sverige, vilka är viktiga för att bidra med uppgifter om barnets bakgrund. Dessutom framkommer det från intervjuvar att barnen som regel är försiktiga med att berätta om sig själva. En av intervjupersonerna upplever däremot inte avsaknad av uppgifter i informationsunderlag för denna målgrupp.

”De är väldigt välfungerande barn. Och jag känner så länge de är det och det fungerar bra för dem behöver man inte ha så mycket mer information.”

Huvudsakliga aspekter och utredningens särdrag

För att kunna utreda ensamkommande barnens behov uppmärksammar socialsekreterarna i första hand i sina utredningar följande livsområden:

- barnets fysiska och psykiska hälsa
- utbildning
- familjesituation i hemlandet.

De andra viktiga aspekterna i utredningsarbete, enligt informanterna, är:

- barnets förmåga att klara sig själv
- barnets känslö- samt beteendemässiga utveckling
- barnets sociala uppträdande.

Att det förekommer vissa skillnader i utredningarna rörande de ensamkommande respektive "vanliga" barnen fick vi som svar på frågan om ovannämnda utredningars särdrag.

"I de vanliga utredningarna handlar det om att leta efter problem, medan här skall man stärka det friska."

För det första påpekas det av intervjupersoner att dessa två grupper skiljer sig med avseende på behovskaraktär. Därmed menar socialsekreterarna att det är problem i miljö eller i barnets beteende som ligger till grund för utredningar av de vanliga barnen, medan de ensamkommande barnen framförallt är i behov av skydd och stöd eftersom de saknar vårdnadshavare i Sverige. Om det vid senare tillfället visar sig att barnen är i behov av ytterligare insatser från socialnämnden, då utreds behoven vidare. Dock uppger informanter att båda utredningarna genomförs utifrån samma mall, d.v.s. BBIC-system. En av respondenterna påpekar att de ensamkommande barnens utredningar är något kortare och enklare i jämförelse med de vanliga barnavårdsutredningarna. Detta förklaras med det faktum att inte alla sidor i BBIC:s triangel går att applicera i utredningsarbetet av de ensamkommande barnens behov. Därav är socialsekreterarna tvungna att bortse från att utreda föräldraförmåga samt faktorer i barnets familj och miljö, som utgör var för sig två av triangelns sidor. Den tredje sidan av BBIC:s triangel som återstår är barnets behov och det är denna som utreds.

Beslut och uppföljning

Dessa utredningar utmynnar i beslut om barnets boendeplacering antingen i familjehem eller på institution, d.v.s. HVB-hem. Denna insatsform beviljas med stöd av SoL 4 kapitel 1 § i enlighet med föreskriften i SoL 6 kapitel 1 §.

På frågan om uppföljningsarbete i dessa ärenden svarar alla intervjupersoner att det läggs mycket tid för att följa upp de beslutade insatser. De uppgifter som framkommer ur intervjumaterialet tyder på diskrepans vad det gäller hur ofta socialsekreterarna gör uppföljningar. De flesta besvarar med att det är i den initiala fasen som man väljer att lägga upp tätare uppföljningar. Dessa varierar från en gång i veckan till en gång i månaden. Bland de faktorer som påverkar uppföljningarnas frekvens anger socialsekreterarna barnets psykiska välmående. Som ett exempel anser en av intervjupersonerna att tätare uppföljningar i början bidrar till att en mer förtroendefull

relation skapas mellan barnet och socialsekreteraren. Alla informanter tycker att det skulle vara olämpligt att göra uppföljningar en gång i halvåret.

II. Barn i utredningen

”De ensamkommande barnen har inte de relationerna där de kan uttrycka sin vilja avseende på vilka personer som skall/inte skall kontaktas i utredningsarbetet”

”Barnets åsikter räknas självklart. Hela utredningen handlar ju om barnet och om vad barnet tycker.”

”Man respekterar barnets åsikter men det är inte alltid man gör som barnet vill. Man ska beakta barnets åsikt”

Alla intervjupersoner uppger att det anses som självklarhet av de professionella att lyssna på vad barnet tycker. För att kunna beakta barnets åsikt tycks lyhörddhet, enligt informanterna, vara en av de nödvändigaste egenskaperna hos de professionella. En av respondenterna påpekar att man är noggrann med att informera barnet om en pågående utredning. Vidare exemplifieras hur de professionella tar hänsyn till barnets åsikt genom att i fall barnet motsätter sig en viss placering så ses detta över. Dessa barn saknar oftast någon uppfattning om sina behov och har ingen kännedom vilka slags hjälpinsatser de kan erbjudas, uppges i en av intervjuerna.

III. Sakkunniga och referenspersoner

I informanternas svar på frågan om hur väl referenspersoner tycks känna de ensamkommande barnen och deras situation framhålls det att varken personal från sjukvård, eller skolan är till nytta i utredningsarbetet vad gäller uppgifter om barnet. En av respondenterna uppger att det inte är någon som känner barnet tillräckligt väl. Detta upplevs som det största problemet i utredningsarbete av barnen i fråga. Dessvärre säger barnen själva, enligt intervjupersonen, inte så mycket.

Alla intervjuade nämner att det framförallt är familjehemsföräldrarna eller personal på det tillfälliga boende som har möjlighet att lära känna barnet och därmed bidra vid förfrågan med information om barnet. Vidare framkommer det att vad gäller gode män, som i detta fall träder både i förmyndarens och i vårdnadshavarens ställe, så varierar gode människens kännedom om barnet beroende på deras engagemang i uppdraget.

IV. Professionellas förhållningssätt

Svårigheter i utredningsarbetet

Den största upplevda svårigheten enligt intervjuade personer är avsaknad av viktiga och tillgängliga informationskällor som behövs för utredningsarbete såsom barnets föräldrar, socialt nätverk samt övriga myndigheter i barnets hemland. I och med detta uppstår problemet med att kunna insamla tillräckliga uppgifter om barnet, vilket försvårar utredningsarbetet för socialsekreterarna.

En annan för utredningsarbetet hämmande faktor, enligt intervjupersonerna, är två parallellt pågående utredningar, d.v.s. migrationsverkets asyl- samt socialnämndens barnavårdsutredning. Barnet upplever den dubbla utredningsprocessen som påfrestande och detta har negativ inverkan på socialnämndens utredning av barnets boende- samt omvårdnadsbehov. Rädsla och känslan av oro på grund av risken att bli avvisad från landet påverkar barnets delaktighet under pågående socialnämndens utredning.

Tids-, resurs - samt kompetensmässiga aspekter.

På frågan om hur resursaspekten påverkar utredningskvalité svarar alla informanter att denna inte alls utgör något problem i och med att staten ersätter alla kostnader. Däremot framställs tidsaspekt av två tillfrågade som till en viss grad problematisk. Detta, enligt en av socialsekreterarna, kan bero på arbetsbelastning, då är det flera utredningar som ska genomföras samtidigt. I detta fall handlar det om att kunna prioritera. Med det andra tidsproblemet kan anses att i vissa fall måste socialsekreterare kunna hitta snabba lösningar. Allteftersom barnet inte kan vänta alltför lång tid i det tillfälliga boendet då denne är i behov att komma ut till en kommun till någon fast punkt där barnet kan påbörja sitt normala liv.

Vad det gäller kompetensområdet berättar informanterna att de professionella eftersträvar kompetenshöjande insatser. Detta med tanke på att i dessa kommuner har man nyligen påbörjat mottagandet av de ensamkommande barnen. Således utgör mottagandet ett helt nytt verksamhetsområde för dessa kommuner. För att kunna skaffa bättre förståelse av dessa barns situation upplever somliga socialsekreterare ett behov av mångkulturell kompetens.

Bedömning av barnets behov

Socialsekreterarna var eniga i sina svar om till vilken grad utredarnas bedömningar av barnets behov respektive barnets egen uppfattning om dessa överensstämmer med varandra. De flesta uttrycker att det inte brukar inträffa några motsättningar mellan barnets och socialsekreterarnas syn på behov.

”Det brukar vara hyfsad bra överensstämmelse mellan dessa två. Det brukar inte vara någon krock när jag går igenom utredningar med barnen”

Gemensamma riktlinjer

Alla intervjuade personer ställer sig positivt till frågan om hur socialsekreterarna förhåller sig till att gemensamma riktlinjer med avseende på handläggning av de ensamkommande barnens ärenden utarbetas. Trots att man strävar i kommunerna att arbeta likadant ser det lokala regelverket i dagsläget väldigt olika ut. Det framkommer också i intervjusvaren att det är mycket som är otydligt i handläggningsarbete med ensamkommande barn.

En av socialsekreterarna påpekar att enbart riktlinjerna i sig kan inte utgöra tillräckligt stöd i arbetet. För att kunna använda dessa som ett effektivt arbetsinstrument är det av stor vikt att den professionelle besitter nödvändig mångkulturell kompetens. De flesta av respondenter hyser förhoppningar om att det nuvarande läget avseende gemensamma riktlinjer är på väg att ändras och att BBIC ska införas som ett gemensamt utredningssystem i alla kommuner i Sverige.

6 Analys

Med detta kapitel avser vi att analysera intervjumaterialet mot bakgrund av aktuellt regelverk gällande handläggning av barnavårdsärenden. Detta med syfte att belysa hur regelverket är lämpat för målgruppen ensamkommande barn, vilket i motsatt fall kan ge anledning till förekomsten av eventuella brister.(blottlägga brister)

6.1. Reflektioner kring nuvarande regelverk

Efter en granskning av de internationella dokument Sverige har att hålla sig till i avseende på mottagandet av och arbetet med ensamkommande barn kom det fram att dessa utgör grunden och är vägledande för Sverige genom att motsvarande principer återfinns i det nationella regelverket. Dessa har olika rättsligt bindandekraft, såväl i själva lagtexterna som i allmänna råd. Det bör påpekas att det inhemska regelverket omfattar alla barn som är i behov av åtgärder från socialnämndens sida, där gruppen ensamkommande flyktingbarn är inberäknad. Alltså utgör ensamkommande flyktingbarn ingen särgrupp med tanke på dess specifika behov och situationen i övrigt. Bland de huvudprinciper som lyfts upp och berörs både i de internationella och i nationella dokument nämns:

- barnets bästa och barnets rätt att komma till tals
- samma rättigheter på lika villkor för alla barn
- barnets rätt till lämplig omvårdnad och boende under trygga och goda uppväxtförhållanden.

Det visar sig att sådana internationella rekommendationer som rör frågor om ensamkommande barns inkvartering och därmed åsyftar en direkt applicering på denna grupp tas inte upp i de nationella rättsliga källorna. Dock är inkvarteringsfrågor för ensamkommande barn av betydelse eftersom dessa behandlar konventionsstatens åtagande att omplacera barnet så sällan som möjligt samt att inte skilja syskon vid placeringen för att kunna upprätthålla nära familjband. Sammanfattningsvis kan det konstateras att ensamkommande barns särskilda ställning och behov återopas direkt i det internationella regelverket, medan gruppen berörs enbart indirekt, i den mån som dessa hör till gruppen barn, i det nationella regelverket. Det skulle gynna både de ensamkommande barnen och de professionella om gruppens särart skulle få sin rättsliga bekräftelse inom det nationella regelverket.

6.2. Svårigheter i utredningsarbete

Som det uttalats av de flesta respondenter upplevs den parallellt pågående med socialnämndens Migrationsverkets utredning som ett störande faktor i utredningsarbete av ensamkommande flyktingbarn. Den parallella processen har sin negativa inverkan på barnet och upplevs som påfrestande faktor för barnets psykiska hälsa. Rädslan att bli avvisad någon dag skapar nedstämdhet och känslan av oro hos barn som därmed är tvungen att ständigt bära och handskas med denna börda. Den långa asylprocess som barnet går igenom, leder till, metaforiskt sagt, att barnet ständigt pendlar mellan känslor av hopp och förtvivlan. I detta läge väljer barnet, med stöd i intervjumaterial, att inte alls ge någon information till myndighetspersoner, vilket i sin tur betydligt försvårar

utredningsarbete kring dessa barns behov. Det är ingen annan utom barnet själv som kan besvara frågor om barnets livsbakgrund och förflutna i övrigt. Dessvärre, som det framkommer från intervjuvaren, finns det ytterst få personer i barnets nya umgängeskrets som kan vara till hjälp vad det gäller upplysningar om barnet. De ovannämnda svårigheterna utgör hämmande faktor för socialsekreterarens möjlighet att skaffa en helhetssyn på barnet och dess livssituation.

Dessa subjektiva till sin karaktär upplevelser är inga ogrundade farhågor. I och med detta försvåras socialnämndens uppdrag att kunna kartlägga samt följaktligen tillgodose barnets behov till fullo. De flesta intervjupersoner var eniga om att mer kunskap om de ensamkommande barnen samt deras situation och mångkulturell kompetens hos professionella eftersträvs.

6.3. Brister vid handläggning av ensamkommande barns ärenden

Dagens regelverk som styr socialnämndens verksamhet angående gruppen barn och unga utgörs av socialtjänstlagen, Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd samt övrigt material relevant för området. Socialnämndens målgrupp delas i två huvudkategorier av barn såsom barn som far illa eller riskerar att fara illa beroende antingen på förhållanden i hemmet eller sitt eget beteende.⁹¹ Därmed handlar huvudparten av de mer eller mindre juridiskt bindande dokumenten om ovannämnda grupper av barn. Inga av dessa dokument berör direkt det specifika som kännetecknar gruppen ensamkommande flyktingbarn, vilket skapar svårigheter i arbetet.

De ensamkommande barnens ärenden brukar vanligtvis inledas direkt efter Migrationsverket skickar ett faxmeddelande med formalia d.v.s. barnets personuppgifter. Själva utredningsarbetet inleds vid senare skede nämligen vid socialsekreterarens direkta kontakt med barnet, cirka en vecka efter det att socialnämnden fått kännedom om barnet. Dessa barn brukar stanna under längre tid på Migrationsverkets tillfälliga boende medan förhållandena i det tilltänkta familjehemmet utreds av socialnämnden. Så ser utredningens initiala fas ut för ensamkommande barn vilka placeras i familje- respektive HVB-hem.

Utredningen av ensamkommande barn, som efter ankomst till Sverige tas emot för boendet av sina släktingar, d.v.s. får placering i eget boende, påbörjas först efter att barnet redan bott hos sina släktingar under en viss period. Detta utgör i sig en riskfaktor för barnet ifall dennes släktfamilj inte kommer att godkännas som lämpligt familjehem. Därmed blir barnet tvunget att byta inkvarteringsplats något som enligt de internationella bestämmelserna skall undvikas. Dessutom kan barnets möjlighet till trygga och goda uppväxtförhållandena, vilket anges i SoL 5:1, påverkas negativt.

Således är det boendeform, som visar sig vara en betydande faktor vid avgörande av tidpunkten för utredningsstart. Dock regleras det i SoL 11:1 att utredning, som kan föranleda någon intervention från socialnämndens sida, ska inledas utan dröjsmål. Alltså med stöd i lagtextens stadga skall inga variationer få förekomma vad gäller tidpunkten för när utredningen ska inledas.

⁹¹ Barn och unga i socialtjänsten, Socialstyrelsen 2006 s. 14.

Utredningstiden för barnavårdsutredning är fastställd i SoL 11:2 till maximalt fyra månader. Dock tyder det empiriska materialet på att det inte alltid är nödvändigt att lägga så pass mycket tid på utredning av dessa barns behov. Detta förklaras med att det saknas merparten av information kring de här barnen och dessutom har de oftast bara ett tydligt behov av boende där de skulle få nödvändig omvårdnad. Som framkommer från intervjumaterialet blir dessa barns utredningar kortare och enklare i jämförelse med de vanliga barnavårdsutredningarna. Fyramånadersperioden för utredningsgenomförandet och beslutsfattandet tycks vara alltför långt för dessa barn. Det skulle gynna såväl hela barnets situation som barnets välmående om denne fick möjligheten att komma ut till en kommun vid en ännu tidigare tidpunkt för att där kunna påbörja där sitt normala liv med skolgång, sociala aktiviteter o.s.v.

De ensamkommande barnen saknar ofta överhuvudtaget något socialt nätverk i ett nytt land och de få personer, enligt vad som framkom i intervjuerna, vilka anses kunna bidra med någon slags information om dessa barn är personal på det tillfälliga boendet, familjehemsföräldrar och gode män, om de riktigt är engagerade i sitt uppdrag. Information som dessa personer kan komma med är snarare baserad på den kortvariga relationen och blir således otillräcklig. Upplysningar från sakkunniga d.v.s. skolpersonal, sjukvårdspersonal och personal från övriga myndigheter lyser oftast med sin frånvaro. I Socialstyrelsens föreskrifter anges dock att uppgifter som utgör utredningsunderlag ska vara av tillräcklig och väsentlig karaktär. Vidare i sina allmänna råd rekommenderar Socialstyrelsen att informationen bör ha stöd i de uppgifter som lämnas av personer som känner barnet väl.

Ett annat ämnesområde som förtjänar beaktande gäller Socialstyrelsens råd att handläggare för att kunna utföra sina arbetsuppgifter på ett effektivt sätt bör besitta tillräcklig samt nödvändig kompetens. Dessutom bör förankring i gedigen kunskap och beprövad erfarenhet utmärka utredningsarbetet.⁹² I detta hänseende utgör BBIC ett eftersträvansvärt utredningssystem. Kompetensaspekten aktualiseras ännu mer i detta sammanhang i och med att motsvarande rekommendation återfinns i de internationella rättsliga handlingarna. Bland annat för Barnrättskommittén i sina allmänna kommentarer om ensamkommande barn frågor om professionellas lämpliga utbildning och mångkulturella kompetens på sitt tal. Utbildningen ska vara särskild skraddarsydd för målgruppens d.v.s. ensamkommande barns behov. Vissa nyckelkomponenter föreslås ingå i dessa utbildningsprogram för professionella. De ska förvärva kunskaper om barnkonventionens huvudprinciper, barnens hemland, lämpliga intervjuetoder, barnens utvecklingspsykologi samt förståelse av kulturell sensitivitet och skaffa sig färdigheter i den interkulturella kommunikationen.⁹³

Som det framgår av det empiriska materialet eftersträvar de intervjuade professionella kompetenshöjande insatser. I mångt och mycket beror detta på att de flesta intervjuade är representanter från kommuner som ganska nyligen påbörjat mottagandet av ensamkommande asylsökande barn och därmed är i behov av kunskaper specifika för området som skulle gynna såväl professionella som ensamkommande barns intressen.

I både Förenta Nationernas flyktingkommissariats riktlinjer för mottagandet av ensamkommande barn samt i socialtjänstlagens 6 kapitel 5 § regleras frågan om att vid

⁹² SOSFS 2006:14.

⁹³ aa Avdelning VIII a.

beslut om barnets placering skall en möjlig placering hos barnets släktingar/närstående (i fall sådana finns) övervägas i första hand. I detta sammanhang anser Förenta Nationernas flyktingkommissariat de socialmyndigheternas regelbundna uppföljningar som en trygghetsfaktor för barnets utveckling. Socialnämndens medgivande, vilket föregås av en utförlig utredning av förhållandena i det planerade för barnets boende hemmet, krävs för att verkställa beslut om barnets placering. Detta regleras i SoL 6:6.

Att socialnämnden, efter Migrationsverkets meddelande om barnet, påbörjar utreda förhållandena i hemmet i efterhand, alltså när barnet är redan bosatt och har bott en viss tid i släktfamiljehem, utgör i sig en riskfaktor för dessa barn ifall släktfamiljen inte kommer att godkännas som lämpligt familjehem för barnet. En misslyckad placering av barnet, kan förvärra barnets trauma på ett drastiskt sätt. En av intervjupersonerna påpekat att Migrationsverket skulle forska mer noga kring familjen dit barnet åker. Det kan vara en fråga om någon slags preliminär bedömning av släkthemmets lämplighet vilket Migrationsverket skulle ta på sig. Detta skulle eliminera de ensamkommande barnens riskutsatthet och trygga deras ställning i övrigt. Vidare poängterar den intervjuade socialsekreteraren att i nuläget är det socialnämnden som kommer att ställas till svars för i själva verket Migrationsverkets eventuella försummelse i ovannämnda fall.

De regelbundna uppföljningar som åberopas i internationella rättsliga dokument hittar sin motsvarighet i socialtjänstlagens 6 kapitel 8§. Där föreskrivs det att socialnämnden ska genomföra uppföljningar av barn som blev placerade i familjehem respektive HVB-hem minst en gång var sjätte månad, vilket anses av våra informanter som olämpligt. De flesta respondenter anger att i den initiala fasen skulle tätare uppföljningar behövas. Härmed väljer de intervjuade socialsekreterarna att lägga upp genomförande av uppföljningar från en gång i veckan till en gång i månaden. Tätare uppföljningar i början, enligt en av respondenterna, hjälper med att mer förtroendefulla relationer skapas barnet och socialsekreterare emellan. Vidare kan barnets psykiska välmående utgöra en annan faktor av betydelse vilken skulle rättfärdiga ökning av uppföljningarnas frekvens.

Barnets rätt att komma till tals och ha sina åsikter beaktade stipuleras både i FN:s barnkonventions artikel 12 och i socialtjänstlagens 3 kapitel 5§. Men hur långt kan de ensamkommande barnen komma i åtnjutande av denna rättighet är en annan fråga. Som det framkommer ur intervjumaterialet har inte de ensamkommande barnen någon uppfattning om sina behov och har ingen kännedom heller om på vilket sätt deras behov kan bli tillgodosedda. De ensamkommande barnen hinner inte bygga upp sådana relationer och lära känna personer i sin omgivning så pass väl att det skulle vara möjligt för barnet att ta ställning till vilka personer det anser skall eller inte skall kontaktas av socialsekreteraren under pågående utredning.

Som det framkommer vidare åvilar det kommunerna att påbörja integrationsarbetet med de ensamkommande barnen först efter att Migrationsverket beviljat uppehållstillstånd till dessa.⁹⁴ Det kanske skulle bli rättfärdigat att redan vid första början, när barnet gav sig till känna i landet, någon av de berörda i ensamkommande barnens mottagningsprocess myndigheter skulle ta på sig ansvaret för det initiala elementära integrationsarbetet. Detta med syfte att skaffa förutsägbarhet i ovissheten för barnet.

⁹⁴ Ett gemensamt ansvar för ensamkommande barn. Migrationsverket, Socialstyrelsen, Sveriges Kommuner och Landsting. 2008

Åtgärden skulle kunna främja barnets delaktighet i utredningsarbetet och rätten till att komma till tals skulle åtnjutas av barnet i större utsträckning

Vad det gäller frågan om samma rättigheter på lika villkor för alla barn som befinner sig i ett land, inklusive såväl barn med flyktingstatus som ensamkommande barn, åtar sig konventionsstaterna ansvaret att tillförsäkra dessa barn åtnjutande av deras rättigheter. Detta är i enlighet med barnkonventionens 22 artikel samt FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar om ensamkommande barn.

I linje med ovannämnda föreskrifter genomfördes en lagändring i Lagen om mottagande av asylsökande med fl. med syfte att renodla Migrationsverket respektive socialnämndens ansvarsområde i förhållande till gruppen ensamkommande barn.⁹⁵ Som resultat av denna lagändring blev alla barn, som är bosatta i landet, inklusive ensamkommande flyktingbarn efter det att Migrationsverket anvisat dem till kommunen, en del av kommunernas ansvarsområde. Som en effekt av detta blir socialtjänstlagen det styrande rättsliga instrument i bedömning av såväl ensamkommande barns som övriga barns behovsområden.

Under de senaste åren har Socialstyrelsen lagt ner arbete på att utarbeta, anpassa och införliva BBIC-systemet i kommuner med syfte att åstadkomma enhetlighet inom den sociala barnvården på en nationell nivå.⁹⁶ I och med detta strävade Socialstyrelsen till att tillförsäkra de barnen som är i behov av socialtjänstens åtgärder, möjlighet till samma livschanser som alla andra barn i samhället har.⁹⁷

Vidare bör det lyftas fram att trots informanternas förhoppning om att läget gällande utredningsarbete kommer att förbättras med införandet av BBIC som ett gemensamt utredningssystem för alla kommuner i Sverige, kan man ifrågasätta BBIC som lämpad handläggnings- och dokumentationssystem för utredning, planering och uppföljning av *ensamkommande* flyktingbarns ärenden. Utifrån de empiriska data framgår att inte alla sidor i BBIC:s triangel är applicerbara i utredningsarbete av de ensamkommande barnens behov. Beroende på ensamkommande barns speciella livsomständigheter, blir sådana aspekter som föräldraförmåga samt faktorer i barnets familj och miljö, vilka utgör var för sig två triangelns sidor, oanvändbara i utredningen. Den enda sidan av BBIC:s triangel som återstår är barnets behov och det är denna som utreds. Vidare uppmärksammas det i Socialstyrelsens meddelandeblad att varken i Socialstyrelsens föreskrifter 2006:5 om handläggning och dokumentation inom socialtjänsten eller i allmänna råd 2006:12 om handläggning och dokumentation av ärenden som rör barn och unga, särskilt beaktas den specifika livssituationen för de ensamkommande barnen.

Slutligen i kontexten av vårt tidigare analysresonemang framstår allt klarare nödvändigheten av gemensamma riktlinjer, som skulle reglera handläggning av de ensamkommande flyktingbarnens ärenden. Denna fråga lyfts också fram av våra respondenter, vilka uppger att i dagsläget ser det lokala regelverket väldigt olika ut och det finns otydligheter i handläggningsarbetet, vilket skulle avhjälpas om gemensamma riktlinjer utarbetas av Socialstyrelsen.

⁹⁵ Proposition 2005/06:46 s.

⁹⁶ BBIC-konceptet, Socialstyrelsen 2006.

⁹⁷ Social barnavård i förändring, Socialstyrelsen 2007.

7. Sammanfattning och avslutande synpunkter

I nuvarande läge finns varken föreskrifter eller rekommendationer vilka skulle reglera och ge vägledning i arbetet med gruppen ensamkommande flyktingbarn. Utav de befintliga rättsliga dokument, som riktar sig till gruppen barn och unga i allmänhet, utmärker inte något av dessa dokument det specifika som kännetecknar ensamkommande flyktingbarn, vilket oundvikligen leder till vissa svårigheter i arbetet.

Hur märkligt det än kan tyckas så är det boendeform som utgör en betydande faktor vid avgörandet av tidpunkten av påbörjandet av utredning. Dock lyfts det fram i SoL 11:1 att utredning skall inledas utan fördröjande och i och med detta skulle inga variationer få förekomma.

Vidare tycks det, med stöd i våra informanternas svar, att det fyramånaderslånga utredningsgenomförande, är alltför utdraget. En förkortad utredningstid skulle gynna ensamkommande barns situation genom att barnet skulle få möjlighet att snabbare påbörja ett normalt liv.

En av svårigheterna som utmärker sig under handläggning av ensamkommande barns ärenden är otillräcklig information kring dessa barn. Detta kan också kopplas till att de ensamkommande barnen saknar överhuvudtaget socialt nätverk i den initiala fasen och därmed finns ytterst få personer som känner barnet väl. Dock rekommenderar Socialstyrelsen att utredningen bör byggas på uppgifter från personer som har god kännedom om barnet.

En annan typ av problem som uppmärksammas av våra informanter är Migrationsverkets agerande gentemot barn som kommer att bosätta sig hos släktingar efter sin ankomst till Sverige. Utifrån det rådande praxis utsätts denna grupp för onödiga risker i och med att Migrationsverket inte gör någon preliminär bedömning av familjens lämplighet för att kunna ta emot barnet och genom att socialnämnden påbörjar sin utredning postfaktum. Som det visar sig utifrån vår tidigare diskussion präglas det sociala arbetet med gruppen ensamkommande barn av vissa svårigheter och brister. Utöver de ovannämnda bör det talas om ett klart behov av reglering av tätare uppföljningar av beslutade insatser samt eventuellt förstärkande av de ensamkommande barns åtnjutande av sin rätt att komma till tals.

Med stöd i studiens material blir det påtagligt att de oklarheter som råder idag i arbetet med ensamkommande barn skulle elimineras samtidigt som de ansvariga socialsekreterarnas uppdrag skulle underlättas i och med införandet av utarbetade och fastställda gemensamma riktlinjer för socialnämndens handläggning av ensamkommande barns ärenden. Som lösningen för att undanröja brister i nuvarande ensamkommande barns utredningsförfaranden uppmanar Rädda Barnen Socialstyrelsen att komma med sina rekommendationer med föreskrivna handläggningsrutiner riktade till alla berörda kommuner.⁹⁸

⁹⁸ Rädda Barnen 2008.

Källförteckning

Brendler-Lindqvist, Monika. (2004) Att möta de ensamkommande barnen. Rädda Barnen.

Hollander, Anna & Borgström, Katarina Alexius (2005) Rättsvetenskapliga metoder i. Larsson, Sam./Lilja, John./Mannheimer, Katarina Forskningsmetoder i socialt arbete. Lund:Studentlitteratur.

Hydén, Håkan (2002) Rättssociologi som rättsvetenskap. Lund:Studentlitteratur.

Kvale Stenar. (1997) Den kvalitativa forskningsintervjun. Lund:Studentlitteratur.

Larsson, Sam. (2005) Kvalitativ metod i Larsson, Sam./Lilja, John./Mannheimer, Katarina Forskningsmetoder i socialt arbete. Lund: Studentlitteratur.

Mathiesen, Thomas (2005) Rätten i samhället: en introduktion till rättssociologin. Lund Studentlitteratur.

Rimsten, Eva. (2006) Jag vill bli som Kofi. Rådgivningsbyrån för asylsökande och flyktingar.

Schiratzki, Johanna. (2005) Barnets bästa i ett mångkulturellt Sverige. Stockholm.

Wendy, Ayotte. (2000) Separated Children Coming to Western Europe: Why they travel and how they arrive. Save the Children.

Widerberg, Karin (2002): Kvalitativ forskning i praktiken. Lund: Studentlitteratur

Lagar, föreskrifter & allmänna råd

SFS (1994:137), Lag om mottagande av asylsökande m.fl.

SFS (2001:453), Socialtjänstlagen.

Socialtjänstförordning 2001:937.

Socialstyrelsens författningssamling

Socialstyrelsens allmänna råd om handläggning och dokumentation av ärenden som rör barn och unga (SOSFS 2006:12)

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om dokumentation vid handläggning av ärenden och genomförande av insatser enligt SoL, LVU, LVM & LSS (SOSFS 2006:5)

Socialstyrelsens allmänna råd om personalens kompetens vid handläggning och uppföljning av ärenden som rör barn och unga (SOSFS 2006:14)

Offentligt tryck

Proposition 1979/80:1, Socialtjänsten.

Proposition 1996/97:124, Ändring i socialtjänstlagen.

Proposition 2005/06:46, *Mottagande av ensamkommande barn.*

Proposition 2006/07:38, Socialtjänstens stöd till våldutsatta kvinnor.

Proposition 2006/07:129, Utveckling av den sociala barn- och ungdomsvården.

Rapporter och skrivelser

Rädda Barnen 2008. Hur har det gått? Ensamkommande barn – mottagandet sedan kommunerna tagit över boende och omvårdnad.

Socialstyrelsen. Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten. Västerås, 2008

Socialstyrelsen. Barn och unga i socialtjänsten: utreda, planera och följa upp beslutade insatser. Lindsberg, 2006

Socialstyrelsens meddelandeblad, Mottagande av ensamkommande barn, 2007.

Socialstyrelsen. Slutrapport från BBIC-projektet. Social barnavård i förändring. Västerås, 2008

Socialstyrelsen. BBIC-konceptet. 2006

Socialtjänstförvaltningen (2003). Riktlinjer för handläggning av ensamkommande flyktingbarn. Stockholm.

Kommunalt boende för ensamkommande flyktingbarn. Remiss från kommunstyrelsen, Stockholm 2007

Migrationsverket, Socialstyrelsen, Sveriges Kommuner och Landsting. 2008. Ett gemensamt ansvar för ensamkommande barn och ungdomar.¹ www.migrationsverket.se 2008-11-21

Migrationsverkets statistiska rapport ”Aktuellt om ensamkommande barn och ungdomar” http://www.migrationsverket.se/pdf/filer/kommuner/aktuellt_barn.pdf, 2008-11-15.

Svenska regeringens fjärde periodiska rapport till FN:s barnrättskommitté, *om arbetet med barnkonventionen under 2002-2007*,
<http://www.regeringen.se/content/1/c6/08/89/89/a34ac321.pdf> (2008-11-15)

Internationella dokument

UNHCR:s riktlinjer för mottagande av asylsökande ensamkommande barn som söker asyl, *Guidelines on Policies and Procedures in dealing with Unaccompanied Children Seeking Asylum*, 1997.
http://www.unhcr.se/SE/protect_refugees/pdf/children_world/childpolicy.pdf (2008-11-07)

FN:s konvention om barnets rättigheter, Resolution 44/25, antagen av FN:s generalförsamling den 20 september 1989.
<http://www.unicef.se/barnkonventionen/barnkonventionen-hela-texten> (2008-11-10)

¹ FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar om ensamkommande barn , CRC/GC/2005/06, 17 May-3 June 2005, General Comment No. 6 (2005), Final Unedited Version, Treatment of unaccompanied and separated children outside their country of origin
http://www.asyl.at/umf/ber/General_Comment_6_1.pdf (2008-11-10)

Övrigt

www.codex.vr.se

www.zeteo.nj.se, Lagkommentarer \ Nya sociallagarna \ Socialtjänstlagen (2001:453) \ 1 kap.

www.zeteo.nj.se, Lagkommentarer \ Nya sociallagarna \ Socialtjänstlagen (2001:453) \ 3:5.

www.zeteo.nj.se, Lagkommentarer \ Nya sociallagarna \ Socialtjänstlagen (2001:453) \ 5:1

www.zeteo.nj.se, Lagkommentarer \ Nya sociallagarna \ Socialtjänstlagen (2001:453) \ 6:1

www.zeteo.nj.se, Lagkommentarer och Litteratur \ Nya sociallagarna \ Socialtjänstlagen (2001:453) \ 6 kap. Vård i familjehem och i hem för vård eller boende \ 5-11 §§ Särskilda bestämmelser om mottagande av barn.

www.zeteo.nj.se, Lagkommentarer \ Nya sociallagarna \ Socialtjänstlagen (2001:453) \ 6 kap. Vård i familjehem och i hem för vård eller boende \ 5-11 §§ Särskilda bestämmelser om mottagande av barn \ 6 §

www.zeteo.nj.se.Lagkommentarer\ Nya sociallagarna\ Socialtjänstlagen (2001:453) \ 6 kap. Vård i familjehem och i hem för vård eller boende \ 5-11 §§ Särskilda bestämmelser om mottagande av barn \ 7§

www.zeteo.nj.se, Lagkommentarer\ Nya sociallagarna \Socialtjänstlagen (2001:453)\ 11 kap. Handläggning av ärenden \ 2§

¹ www.zeteo.nj.se, Lagkommentarer\ Nya sociallagarna \Socialtjänstlagen (2001:453)\ 11 kap. Handläggning av ärenden \ 3§

Bilaga 1 - Intervjuguide

1. När har ni påbörjat mottagandet av ensamkommande flyktingbarn i er kommun?
2. Vilka lokala riktlinjer utgår ni ifrån i ert utredningsarbete av de ensamkommande barnen?
3. Hur många ensamkommande barn finns idag i er kommun?
4. Hur snabbt påbörjas utredningsarbete av de ensamkommande barnen?
5. Vilka informationskällor (organisationer, myndighetspersoner osv) använder ni sig av i utredningen?
6. Hur pass väl tycks sakkunniga och referenspersoner känna de ensamkommande barnen och barnens situation enligt Din åsikt?
7. Hur uppnåelig, anser Du, är socialsekreterarnas uppdrag att insamla tillräckliga och väsentliga uppgifter i utredningshandlingar gällande ensamkommande asylsökande barn?
8. Hur uppmärksammas barnens/vårdnadshavarnas synpunkter vid socialsekreterarnas övervägande om vilka personer som bör kontaktas under utredningen?
9. Vilka metoder, utifrån Din erfarenhet, anses vara mest lämpade vid utredningar gällande ensamkommande asylsökande barn (samtal med barn, samtal med vårdnadshavaren, observationer)
10. Vilka är de huvudsakliga aspekter i dessa barns utredningar?
11. Hur särskiljer sig utredningar av de ensamkommande barnen i jämförelse med liknande utredningar gällande svenska barn med tanke på gruppernas olika behov?
12. Vilket arbete läggs ner för att följa upp dessa barns situation?
13. Vilka faktorer (t.ex. barns ålder och mognad, vistelsetid i Sverige, faktiska omständigheter osv.) skulle kunna rättfärdiga tätare uppföljningar av beslutade insatser?
14. Hur många barn är placerade i privat-/familjehem respektive institutionsboenden?
15. Hur beaktas barnens ålder vid beslut om boendeplaceringar?
16. Hur skiljer sig utredningar beroende på barnens olika placeringsformer?
17. Vilka eventuella svårigheter stöter du på i utredningsarbete av ensamkommande barn?
18. Finns det möjligheter till förbättringar? I så fall vilka?
19. Hur beaktas barnets åsikt vid utredningsstart under pågående utredning och vid beslutsfattande?

20. Hur pass hög är graden av överensstämmelse mellan barns uppfattningar om sina behov och utredarens bedömningar om dessa som ligger till grund för beslutsunderlag?
21. Vad för slags beslut utmynnas utredningar av de ensamkommande barnen i?
22. Hur anser du påverkas utredningskvalite av kompetens-, tids - och resursmässiga aspekter?
23. Vad tycker du om behov av gemensamma riktlinjer för handläggning och utredning av de ensamkommande barnens ärenden?